

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

MEGEP

(MESLEKİ EĞİTİM VE ÖĞRETİM SİSTEMİNİN
GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ)

SERAMİK VE CAM TEKNOLOJİSİ

PANO DESENİ ÇİZME

ANKARA 2008

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilen modüller;

- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 02.06.2006 tarih ve 269 sayılı Kararı ile onaylanan, Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarında kademeli olarak yaygınlaştırılan 42 alan ve 192 dala ait çerçeve öğretim programlarında amaçlanan mesleki yeterlikleri kazandırmaya yönelik geliştirilmiş öğretim materyalleridir (Ders Notlarıdır).
- Modüller, bireylere mesleki yeterlik kazandırmak ve bireysel öğrenmeye rehberlik etmek amacıyla öğrenme materyali olarak hazırlanmış, denenmek ve geliştirilmek üzere Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarında uygulanmaya başlanmıştır.
- Modüller teknolojik gelişmelere paralel olarak, amaçlanan yeterliği kazandırmak koşulu ile eğitim öğretim sırasında geliştirilebilir ve yapılması önerilen değişiklikler Bakanlıkta ilgili birime bildirilir.
- Örgün ve yaygın eğitim kurumları, işletmeler ve kendi kendine mesleki yeterlik kazanmak isteyen bireyler modüllere internet üzerinden ulaşabilir.
- Basılmış modüller, eğitim kurumlarında öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılır.
- Modüller hiçbir şekilde ticari amaçla kullanılamaz ve ücret karşılığında satılamaz.

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. PANO DESENİ	3
1.1. Araç Gereç ve Malzeme Bilgisi	5
1.2. Pano Desenlerinde Ölçü	7
1.2.1. Pano Desen Ölçüsü	7
1.2.2. Ana Desen	8
1.2.3. Kitabe	9
1.2.4. Köşebent (Köşelik)	11
1.2.5. Kenar Suyu	16
1.3. Pano Birim Ölçülerinin Birbirlerine Oranları	25
1.4. Pano Desenlerinde Filenin Önemi	25
UYGULAMA FAALİYETİ	27
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	34
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	36
2. PANO DESENİ ÇİZME	36
2.1. Motif Seçimi	36
2.1.1. Birimler Arasındaki Motif Bağlantılarının Önemi	37
2.1.2. Pano Ölçüsü	39
2.2. Pano Desenlerindeki Motifleri Asıllarına Uygun Çizmenin Önemi	39
2.2.1. Birimler Arasındaki Desen İlişkisinin Önemi	39
UYGULAMA FAALİYETİ	42
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	60
ÖĞRENME FAALİYETİ-3	62
3. DÜZ FİLE ÇEKME	62
3.1. Araç Gereçler	62
3.2. File Çekme Tekniği	64
UYGULAMA FAALİYETİ	67
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	73
ÖĞRENME FAALİYETİ-4	76
4. DESEN DELME TEKNİĞİ	76
4.1. Ana Desen	77
4.2. Köşebent (Köşelik)	77
4.3. Kenar Suyu	77
UYGULAMA FAALİYETİ	78
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	80
MODÜL DEĞERLENDİRME	82
CEVAP ANAHTARLARI	89
ÖNERİLEN KAYNAKLAR	90
KAYNAKÇA	91

AÇIKLAMALAR

KOD	215ESB121
ALAN	Seramik ve Cam Teknolojisi
DAL/MESLEK	Çinicilik
MODÜLÜN ADI	Pano Deseni Çizme
MODÜLÜN TANIMI	Türk süsleme sanatı motiflerinin kullanıldığı pano deseni ölçüsü ve bu ölçü içindeki kısımların ölçüleri, motif seçimi, pano desenlerindeki motifleri asıllarına uygun çizmenin önemi, düz filet çekme, desen delme tekniği ile ilgili temel bilgi ve becerilerin kazandırıldığı öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/32
ÖN KOŞUL	
YETERLİK	Pano deseni çizmek.
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Bu modül ile uygun ortam sağlandığında; tekniğine uygun olacak şekilde, pano deseninin ölçülerini çizip, ölçüye uygun motifleri ve kompozisyon şeklini belirleyerek, çeşitli pano desenleri çizebilecek, pano desenini tekniğine uygun olarak aydınır kağıdına inceli kalınlı çizebilecek, pano deseninin delme işlemini tekniğine uygun olarak istenen sıklıkta yapabileceksiniz. Amaçlar Gerekli ortam sağlandığında; 1- Pano birim ölçülerinin birbirlerine oranlarına uygun olacak şekilde, pano deseninin ölçüsünü ve bu ölçü içerisinde kısımların ölçülerini belirleyip çizebileceksiniz. 2- Pano desen ölçüsüne uygun olacak şekilde, kullanacağı motifleri ve kompozisyon şeklini belirleyerek, pano desenini tekniğine uygun olarak çizebileceksiniz. 3- Pano desenini, tekniğine uygun olarak aydınır kağıdına inceli kalınlı (havalı) çizebileceksiniz. 4- Pano deseninin delme işlemini, tekniğine uygun olarak, istenen sıklıkta yapabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLAR	Desen ve dekor atölyesi Açılı çizim masası, parşömen kâğıdı, beyaz resim kâğıdı, aydınır kâğıdı, 0,5 kalem, 2B kalem ucu, gönye, cetvel, boncuk iğnesi, trilin, trilin sapı, samur fırça, palet
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Tamamladığınız her faaliyet sonrasında uygulamasını yaptığınız her faaliyet için kendinizi değerlendireceksiniz. Modülü tamamladığınızda öğretmeniniz size ölçme araçlarını uygulayarak kazandığınız bilgi ve becerileri değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci

Türk süsleme sanatlarının içinde en önemli yere sahip olan çini sanatımız 16. yüzyılda altın çağını yaşamıştır. Özellikle İç ve dış mekânlarda kullanılan çini panolar bu dönemin en güzel örneklerini oluşturur. Klasik mimari yapılarla çoğunlukla iç mekânları çini ile kaplı

Çini panolar mimariyle bir ahenk içerisinde ustaca uygulanmıştır. Panolarda en büyük alanı kaplayan bir ana desen bulunmaktadır. Tüme yakın örneklerde panoların köşebent ve kenar suları ile zenginleştirildiği gözlenir. Panolardaki çiniler teknik özellikler kadar motif ve üslup açısından da büyük bir olgunluğa erişmiştir. Birçoğu ana desende yarı üsluplaştırılmış çiçek motifleri ile düzenlenirken, köşebentlerde rumi ve bulut üslubu kompozisyonlar tercih edilmiştir. Panoların kitabelerinde yer alan yazılar işlevsel özelliklerinin yanında, bir süsleme unsuru niteliği taşırlar. Mimari eserlere ulvi bir anlam kazandırmayı amaçlayan yazılar, desenlerde kullanılan bitkisel motiflerle de estetik anlamda bir bütünlük sağlamıştır.

Modülün konusu pano deseni hazırlamaktır. Aynı zamanda klasik pano desenlerini inceleyerek bize özgü olan çini sanatımızın gelişimi ve değişimi konusunda bilgi sahibi olacaksınız.

Klasiklerdeki pano desenleri uygulayarak atalarımızdan kalan bu güzel mirası gelecek nesillere ulaştıracaksınız.

Klasik pano desen üsluplarını öğrenerek aslına uygun ve estetik motiflerle desen çizebileceksiniz. Bu güzel kültür mirasımızı yaşatarak yeni nesillere ulaştırma imkânına sahip olacaksınız. Atalarımızın gelenek ve göreneklerini, düşünce, zevk ve kültürünü yansıtacaksınız.

Bu modülü başarı ile tamamladığımızda, pano desenleri desen çizme kurallarına uygun olarak hazırlayabilecek, farklı düzenlemelerle özgün desenler oluşturabileceksiniz.

Modülün yaşantınıza katkı getirmesi umuduyla başarılar dileriz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Gerekli ortam sağlandığında; çini sanatında kullanılan pano birim ölçülerinin birbirlerine oranlarına uygun olacak şekilde, pano deseninin ölçüsünü ve bu ölçü içerisinde kısımların ölçülerini belirleyip çizebileceksiniz.

ARAŞTIRMA

Aşağıdaki araştırmaları yapmanız öğretilecek faaliyeti daha kolay kavramanızı sağlayacaktır.

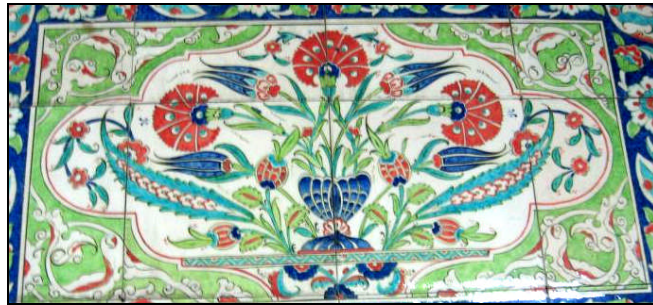
- Çevrenizdeki konu ile ilgili kaynak kişilerle görüşünüz.
- Çevrenizdeki çini dekor atölyelerinde Türk Süsleme Sanatı motiflerinin kullanıldığı pano ve karo fayans desenlerini oluşturan birimleri gözlemleyiniz.
- Çevrenizdeki çini satış mağazalarında bulunan Pano birimlerini gözlemleyiniz.
- Çini ile ilgili kitap, katalog ve broşürlerden ve internet sitelerinden konu ile ilgili siteleri Pano ve Karo Fayans desen birimlerini inceleyiniz.
- Türk Süsleme Sanatı motiflerinin kullanıldığı pano ve karo fayans desen birimlerinden kitabe, köşebent ve kenar suyu ile ilgili bilgi ve resimlerin bulunduğu bir dosya hazırlayınız.

1. PANO DESENİ

Çinili eserlerdeki panolar incelendiğinde, 16. yüzyılın ikinci yarısında İznik'te üretilen örneklerinin büyük bir ustalıklarla çizildiğini ve aynı titizlikle de uygulandığı görülmektedir.

Çini pano desenlerinde bitkisel kökenli motifler yaygın bir kullanım alanına sahiptir. Klasik pano desenlerinde hatayi grubu motifler bitkisel motiflerin en çok tercih edilenleridir.

Pano desenlerinde bitkisel motiflerin yanı sıra cansız objeler de kullanılmıştır. Pano desenlerinde en sık rastladığımız cansız obje motifleri, vazo, testi, kâse, saksı gibi motiflerdir. Bunların içleri çoğunlukla çeşitli üsluptan motiflerle bezelidir. (Resim 1. 1)

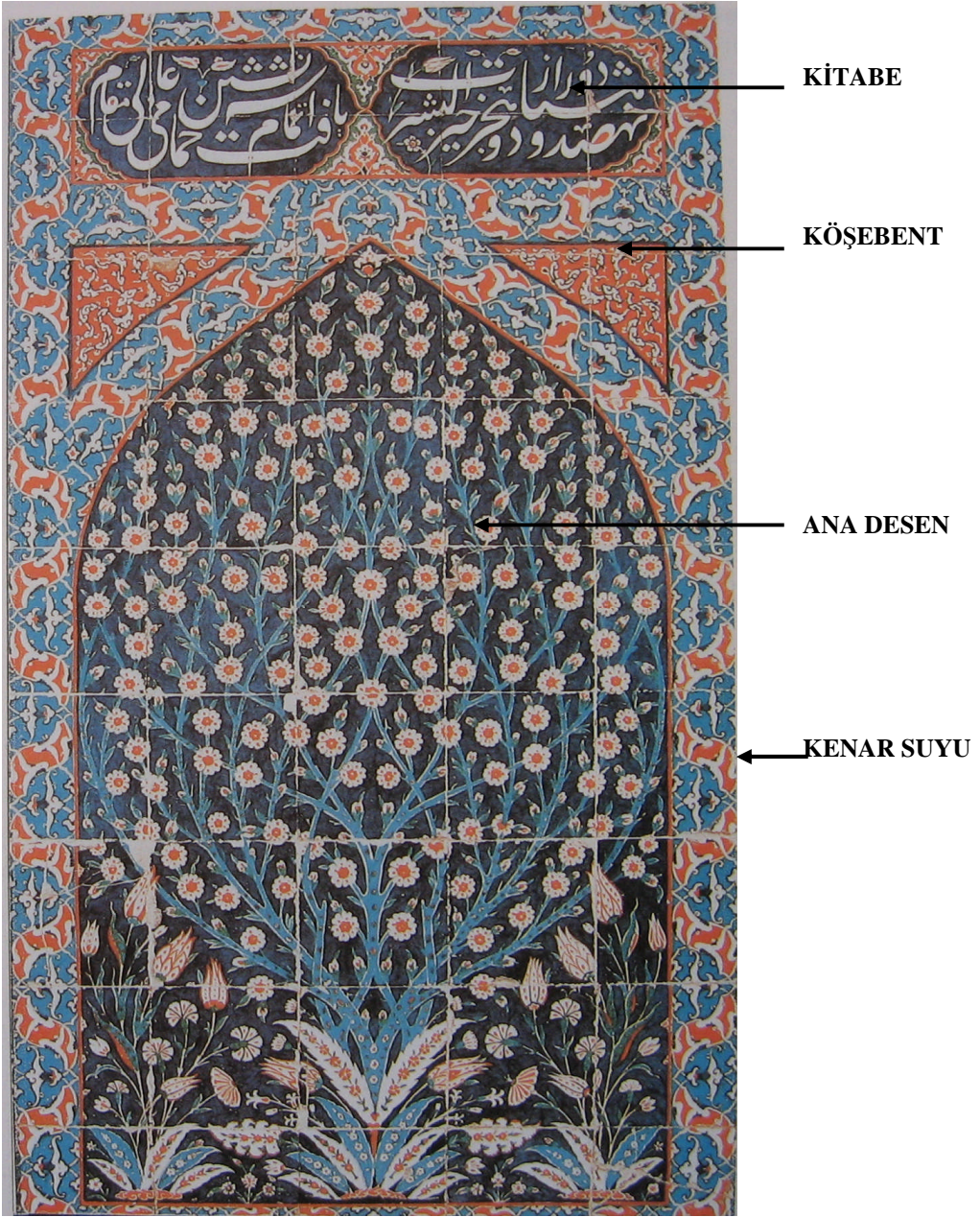

Resim 1. 1: Saksılı çini pano

Pano deseni sadece ana desenden oluşabileceği gibi, çoğunlukla kenar suyu ile zenginleştirilmektedir.

İsteğe göre ana desen ile kenar suyu arasına köşebent ve ya köşelik kısmı yerleştirilebilir.

Tüm bu pano birimlerinin en üstünde de istendiğinde kitabe kısmı yer alabilir. (Resim 1. 2)

Resim 1. 2: Pano desen birimleri

1.1. Araç Gereç ve Malzeme Bilgisi

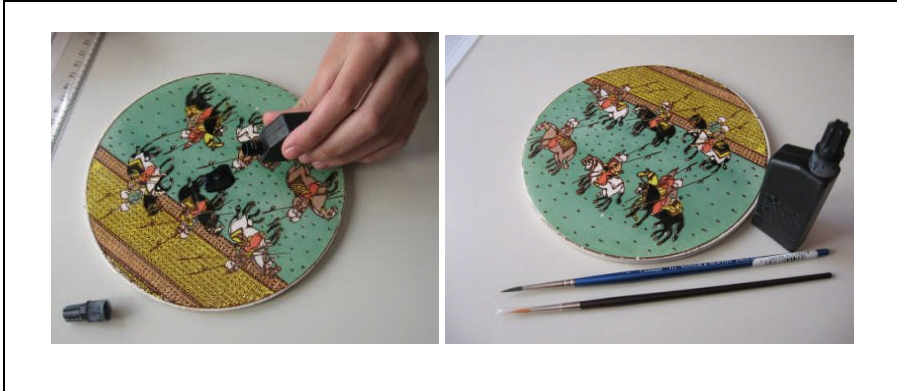
Desen çizimi için kullanılan en önemli malzeme, eskiz kâğıdı olarak kullanılan parşömen kâğıdıdır. Kâğıdın istenen ölçülerde kesilip hazırlanabilmesi için cetvel veya gönye kullanılır. Çizim yapmak için ise 0.5 numaralı ve 2B uçlu kalem kullanılır.

Samur fırça ile üzerine çizim yapılan kâğıt aydıngeç kâğıdıdır. Aydıngeç kâğıdının üzerindeki hatalı çizimler jilette kazınarak yok edilebilmektedir. Bu açıdan çini bisküvi yüzey ile benzerlik gösterir. Hataların iz bırakılmadan kaybedilmesi nedeniyle özellikle mesleki teknik resim çizimlerinde kullanılan yarı saydam bir kâğıt türüdür. Aydıngeç kâğıdının yüzeyindeki kayganlık da fırça hareketlerine rahatlık kazandırmaktadır.

Aydıngeç kâğıdı üzerine rapido mürekkebi ile samur fırça kullanılarak desen çizilir. (Resim 1. 3) Rapido mürekkebi kuruma hızı nedeniyle tercih edilir. Rapido mürekkebi ile koyu tonda, belirgin ve net çizimler ortaya çıkabilmektedir.

2, 3 veya 4 numaralı samur fırçalar uç kısmı kontrol edilerek alınmalıdır. (Resim 1. 3) Ucunda tek bir tüy uzantısı olmalıdır. Böylelikle tek tüy inceliğinde çizimler çekilir. Motiflerin yuvarlak kısımlarında samur fırçanın dönme hareketiyle kalın çizimler oluşur. Böylelikle çizimlere boyut ve hareket kazandırılır. Estetik bir görünüm elde edilir. Böylelikle fırçanın hazne kısmına boya veya mürekkep depolanır.

- Samur fırçanın ucu sivriltilir.

Resim 1. 3: Rapido mürekkebi, palet ve samur fırçalar

Boya veya mürekkep palet üzerinden alınarak kullanılır. Fırçanın ucu paletin yüzeyinde yuvarlanıp çektirerek kullanılır. Bu nedenle kullanılacak olan palet düz zeminli ve kaygan yüzeyli olmalıdır. Çoğunlukla sırlı bir karo veya fayans tercih edilmektedir. (Resim 1. 3) Desen delinmesinde kullanılan boncuk iğnesi 0.5 kalem ucuna takılarak kullanılır (Resim 1. 4).

Resim 1. 4: Boncuk iğnesinin takılışı

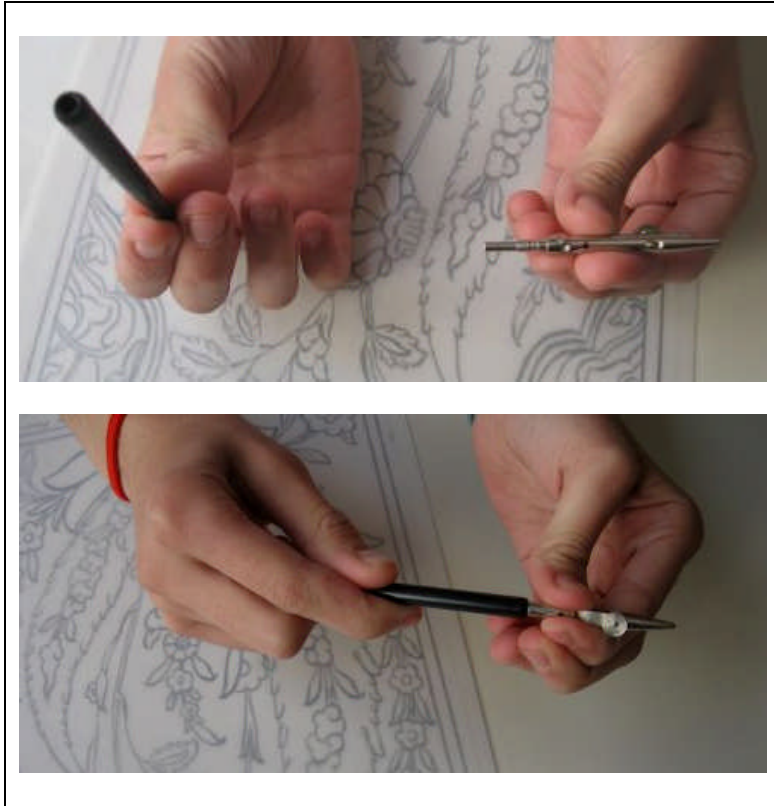
Resim 1. 5: Boncuk iğneleri

Eğer kalem ucunda sabitlenemiyor ise tahta bir sapa iğnenin delikli ucu ısıtılarak takılabilir. Bu iş için eski bir fırçanın ucu kesilerek tahta kısmı kullanılabilir. (Resim 1. 5)

Pano deseninin file çizgilerini çizmek için “trilin” kullanılır. Trilin boya veya mürekkeple çizgi çekebilmek için kullanılan bir araçtır. Trilin iki farklı şekilde kullanılır.

- Pergelin kurşun kalem uçu kısmı çıkarılarak trilin takılır. Bu şekilde dairesel çizgiler çizilir.
- Pergel takımının içinde bulunan trilin sapına takılan trilin ile düz çizgiler çizilir. (Resim 1. 6)

Trilin ve tirilin sapı pergel takımının içinde bulunur. Çoğunlukla pergel takımı ile birlikte satılır.

Resim 1. 6: Trilin trilin sapına takılması

1.2. Pano Desenlerinde Ölçü

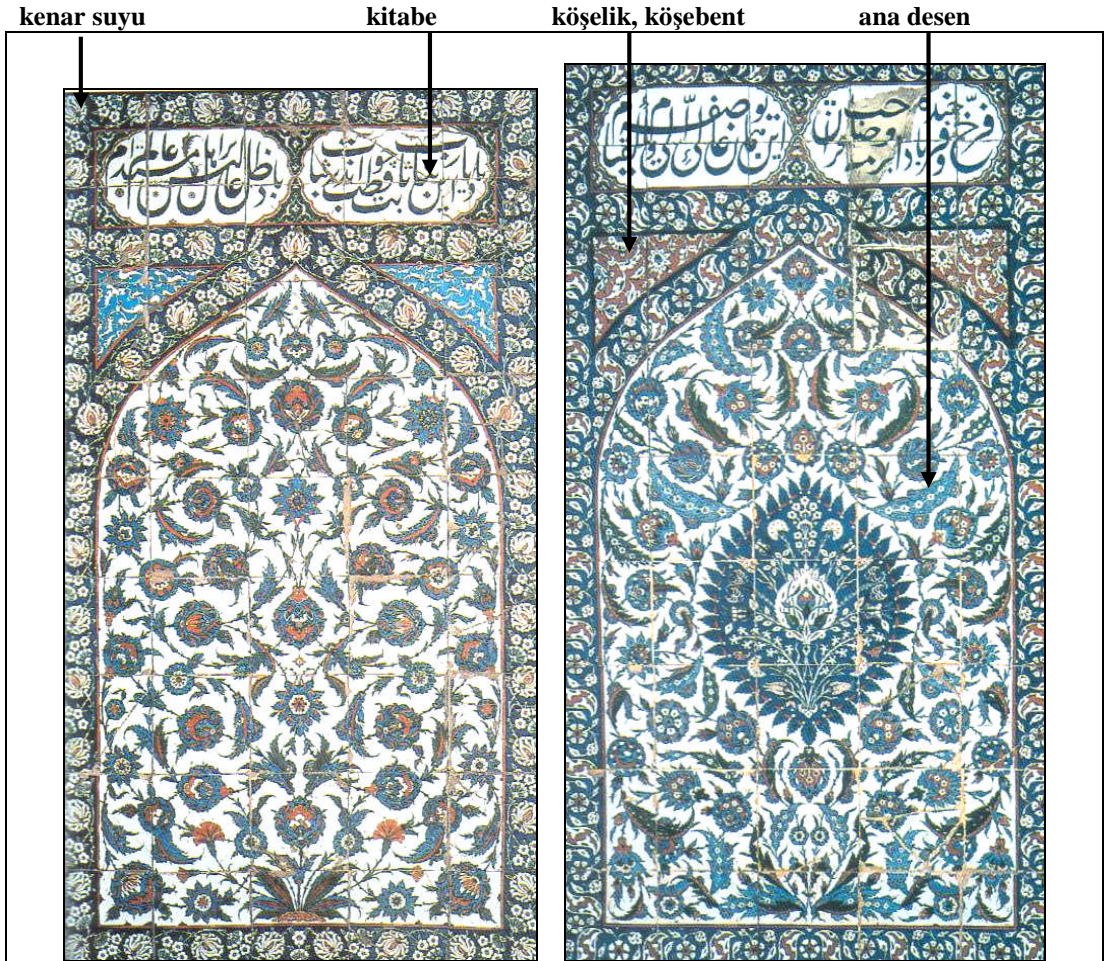
1.2.1. Pano Desen Ölçüsü

Karo ölçüleri 200x200 mm'dir. Pano desenlerinde ölçü alırken karolar dikdörtgen şekilde kullanılır. En küçük pano enlemesine bir, boylamasına iki karodan oluşur. Ölçüsü 200x400 mm'dir. Kullanılan karoların sayısına göre pano ölçüsü belirlenir.

Enlemesine iki, boylamasına üç karodan oluşan pano 400x600 mm ölçülerinde olur.

Enlemesine iki, boylamasına dört karodan oluşan pano 400x800 mm ölçülerinde olur.

Resim 1. 7'de görülen Topkapı Sarayı Altın Yol'da bulunan panolarda enlemesine beş boylamasına dokuz karo kullanılmıştır. Tüm bu pano birimlerinde en önemli kısım ana desendir. Bu yüzden pano ölçüsü ana desene göre belirlenir. Diğer kısımlar ana deseni zenginleştirecek ayrıntılardır. Bu nedenle köşebent, kenar suyu ve kitabe fazla yer kaplayıp, ana desenden ön plana çıkmamalıdır.

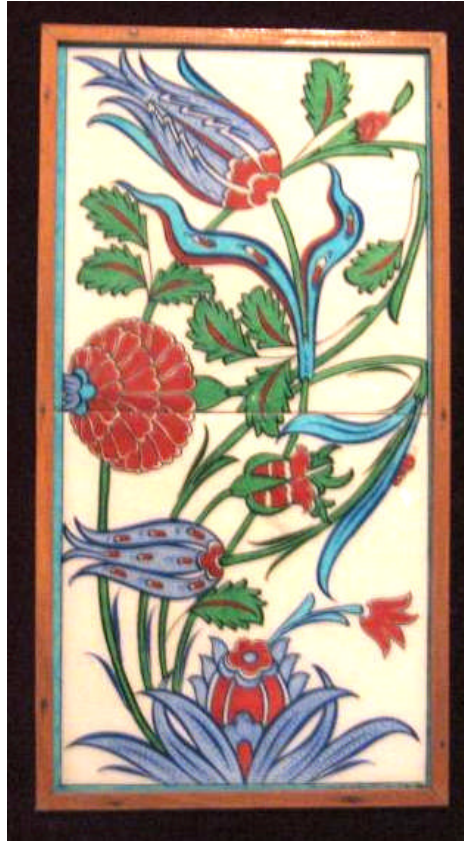

Resim 1. 7: Tüm birimlerin kullanıldığı klasik panolar

1.2.2. Ana Desen

Pano desenlerini oluşturan birimler içerisinde en önemli kısmı ana desen oluşturur. Ana desenin ölçüsü kullanılacak karo sayısı ile bağlantılıdır. Resim 1. 8’de görüldüğü gibi en küçük pano deseni enlemesine bir, boylamasına iki karodan oluşan 200x400 mm’lik bir dikdörtgenden ölçüsündedir.

Ana desen hazırlanırken doluluklar kadar bırakılacak boşlukların da büyük önemi olduğu unutulmamalıdır. Genellikle bunların birbirlerine eşit oranda olması dengeyi sağlar. Böylelikle kompozisyona yerleştirilecek olan motiflerin gittikleri yön ve desenin merkez noktaları tespit edilmiş olur. Dik ve yatay çizgiler genellikle dengeyi sağlar. Eğik çizgiler ise hareketi meydana getirir. Eğik çizgiler birbirlerine zıt yönlerde kullanıldığı zaman bu denge sağlanmış olur. Bundan dolayıdır ki tamamen eğik çizgilerden oluşan kompozisyonlarda bu çizgilerin karşıtlarının da kullanılmasına dikkat edilir. Kompozisyonlarda, düz ve kırık çizgiler ne kadar sertlik ve hareketsizlik ifade ediyorsa eğik çizgiler de desene daima yumuşak ve hareketli bir görünüm sağlamış olur. Özellikle doğaya uygun olarak bitkisel motiflerden meydana gelmiş kompozisyonlarda, daima eğik çizgilerin kullanıldığı görülmektedir (Resim 1. 8).

Resim 1. 8: Ana desenli bir pano

1.2.3. Kitabe

Kitabe, Arapça “k.t.b.” kökünden türetilmiş bir kelimedir. Yazı ve yazmak anlamına gelir. Ne var ki bu kelime mimaride özel bir anlam kazanarak terimleşmiştir. Kitabe; binaların kemerlerine, kapı üstlerine, çeşme ve sebül gibi şeylerin cephelerine konulan yazılı levhadır.

Kitabe kavramı, inşa faaliyetleri ile ilgili olmak üzere eserin kim tarafından, hangi tarihte ve niçin yapıldığını, hangi ustaların çalıştığını, ne gibi tadil ve tamir gördüğünü belirten ve bu faaliyetleri ayrı ayrı ifade etmek üzere gruplara ayrılabilen bir kavramdır.

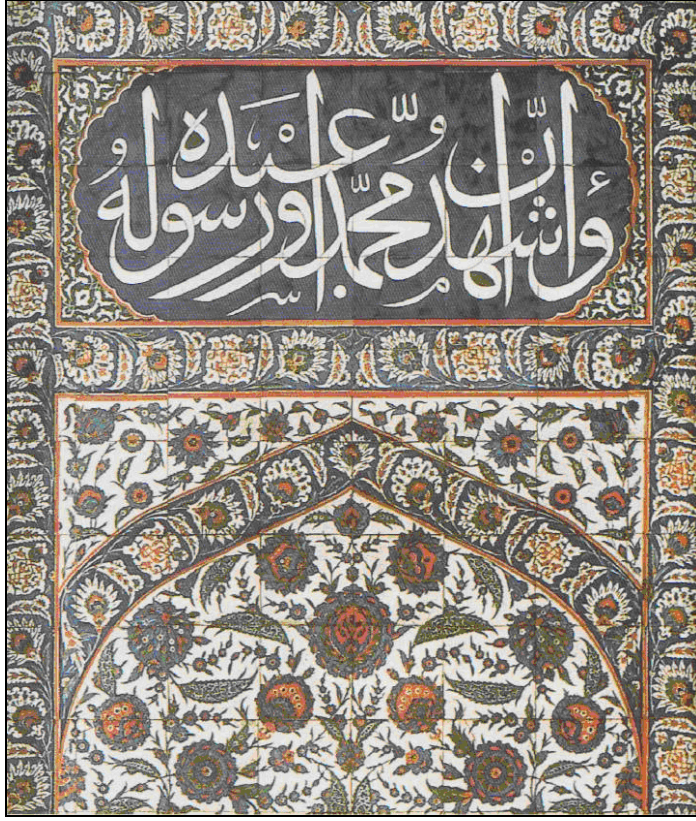
Buna rağmen binalarda yer alan ayet ve hadislere de zaman zaman kitabe denilmektedir.

Mimari eserlere yazı yazma geleneğinin tarihi bir hayli eskilere dayanmaktadır. Anadolu’yu fethedip kendilerine vatan yapan Selçuklu Türkleri ve onların arkadan gelen varisleri de bu geleneği devam ettirmişlerdir. Medeni milletler yazının kıymetini çok erken tarihlerde kavramışlar ve ona gereken değeri vermişlerdir.

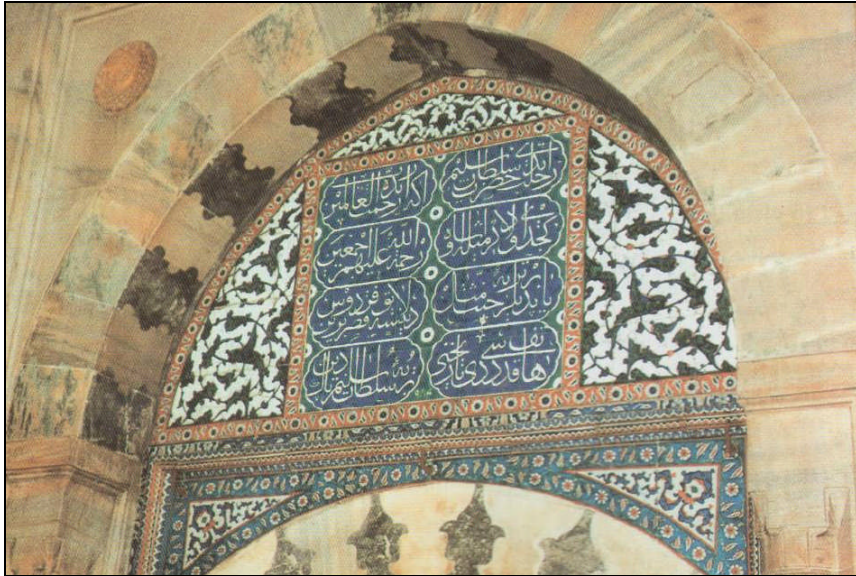
Özellikle taş, mermere, ahşaba, madeni eşyaya ve çiniye yazılan yazılar, kağıda yazılanlara göre daha uzun ömürlü olma şansına sahiptirler.

Kitabe süslemelerinde yaygın olarak kullanılan Anadolu’da; Selçuklu, Beylik ve ilk devir Osmanlı dönemlerine ait pek çok zengin rumi bezemeli bir kitabe bulunmaktadır. Rumilerle bezenen kitabeler, daha zengin, göz doldurucu ve gönül okşayıcı bir görünüm kazanmıştır (Resim 1. 9),(Resim 1.10)

Kadırga Sokullu Camii’nde bulunan kitabeli bir pano örneği Resim 1. 9’da görülmektedir.

Resim 1. 9: Kadirga Sokollu Camii'ndeki kitabeli pano

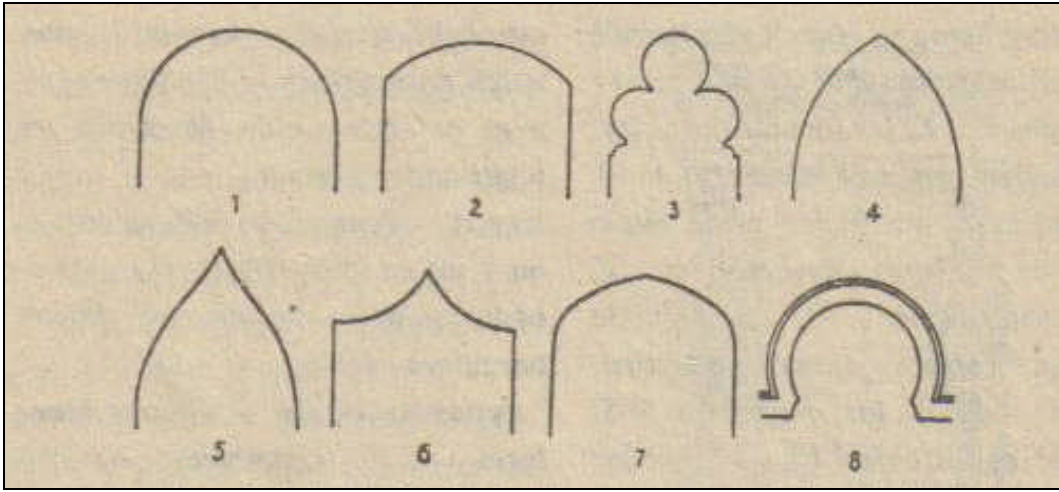

Resim 1. 10: II. Selim Türbesindeki rumi bezemeli kitabe

1.2.4. Köşebent (Köşelik)

Köşebentler veya köşelikler olarak da adlandırabileceğimiz köşe dolgular; pencere ve kapıların kemer dolgularında, panolarda, revak kemerlerin köşelerinde, kitabelerin üçgen süslemelerinde ve nişlerde kullanılan formlardır.

Köşebentler panonun dış yanlarından 90° çizgilerle sınırlandırılırken, iç kısımda kemer eğrileri ile sınırlandırılır. Klasiklerde kemer eğrileri biçimlerine göre çeşitli isimler alır. (Şekil 1. 1)

Şekil 1. 1: Klasik mimaride Kemer eğrisi biçimleri.

- Yuvarlak kemer (yarı çember kemer)
- Basık kemer
- Üç dilimli kemer (yonca yaprağı kemer)
- Sivri kemer
- Kaşkemer
- Perde kemer
- Tudor kemer
- Sivri nal kemer

Klasik çini pano desenlerindeki köşeliklerde; yuvarlak, üç dilimli, sivri ve kaşkemer eğrileri kullanılmıştır.

Klasik pano desenlerindeki kullanım şekline göre köşelikler:

- Simetrik desenli köşelikler:
- Serbest desenli köşelikler
- Ulama desenli köşelikler

Simetrik desenli köşelikler: Daha çok kemerlerin üçgen dolgularında ve dairesel formların köşe dolgularında karşımıza çıkar. Simetrik desenli köşelikler içi yazı veya diğer motiflerle bezeli dairesel alanlarda rastlanır. (Resim 1.11)

Resim 1. 11: Simetrik desenli köşelik ayrıntısı

Dairesel formun çevrelediği alan aynı zamanda köşeliğin yuvarlak kemerini oluşturur. Simetrik desenli köşelikler dairesel formun dört köşesine de uygulanır. Alanın gerektirdiği şartlar doğrultusunda desen genişlemekte veya daralmaktadır. Şekil 1. 2’de görüldüğü gibi motiflerin sapları uzayarak küçük veya büyük helezonlar çizmektedirler. Desen ortadan başlayarak yanlara ve aşağıya doğru küçülerek yayılır.

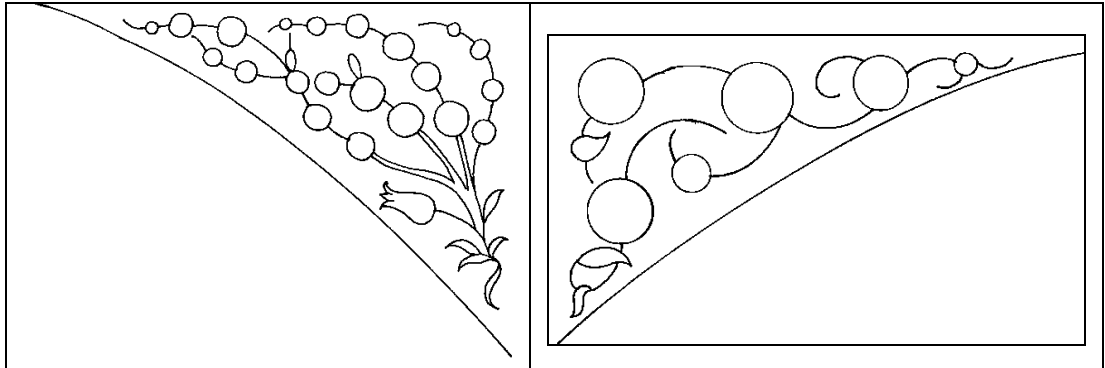

Şekil 1. 2: Simetrik desenli köşelik kanaviçesi. Şekil 1. 3: Serbest desenli köşelik kanaviçesi

Genellikle klasik örneklerin çoğunda en dikkat çeken bölüm, ortadaki en geniş alan olduğundan, bu bölüme özel bir ilgi gösterildiği ve bazen buraya bir göbek oturtularak desene bir ağırlık noktası kazandırıldığı görülür. Bu örneklerde rumi ve hatayi üslubu en çok tercih edilen motif grupları olmuştur. (Şekil 1. 2), (Resim 1. 12)

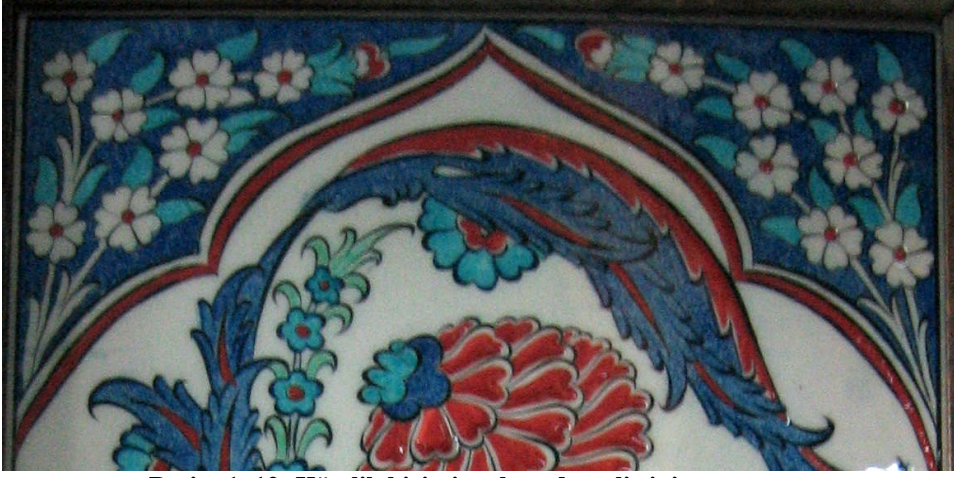
Serbest desenli köşelikler: Serbest köşelik desenleri alt köşeden başlar. Üçgen alanın sınırları doğrultusunda bir ahenk içinde yukarıya doğru uzanır. Motiflerin yan duvarlara dayandırılmaması da serbest köşelik desenlerinin en belirgin özelliğidir. (Şekil 1. 3), (Şekil 1. 4)

Şekil 1. 4: Serbest desenli köşelik kanaviçesi

Resim 1.12’de görülen köşebent dilimli kemer dolgusu ile sınırlandırılmıştır.

Desen alt köşeden başlar dilimli kemerin üst noktasına doğru, uzunlu kısalı bahar dallarıyla yukarıya doğru uzanır.

Resim 1. 12: Köşelik birimi serbest desenli çini pano

Ulanabilir desenli köşelikler: Bu desenin en belirgin özelliği köşeliklerin yan duvarlarına yarım motiflerin getirilmesidir. Resim 1.13'te görülen rumili köşelikte dilimli bir kemer eğrisi uygulanmıştır. Ulanabilir desenli köşelikte 90° olan, yan duvarlarda yarım rumi motifleri kullanılır.

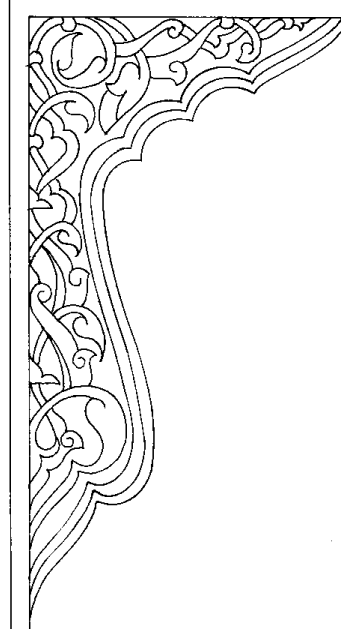
Resim 1. 13: Ulanabilir köşelikli çini pano örneği

Birkaç örnek dışında yarım motifler genellikle tekrar amacıyla kullanılmamıştır. Bu nedenle işlevsel olmayan bir yaklaşım görülmektedir. (Şekil 1. 5)

Şekil 1. 5: Ulanabilir desenli köşelik kanaviçesi

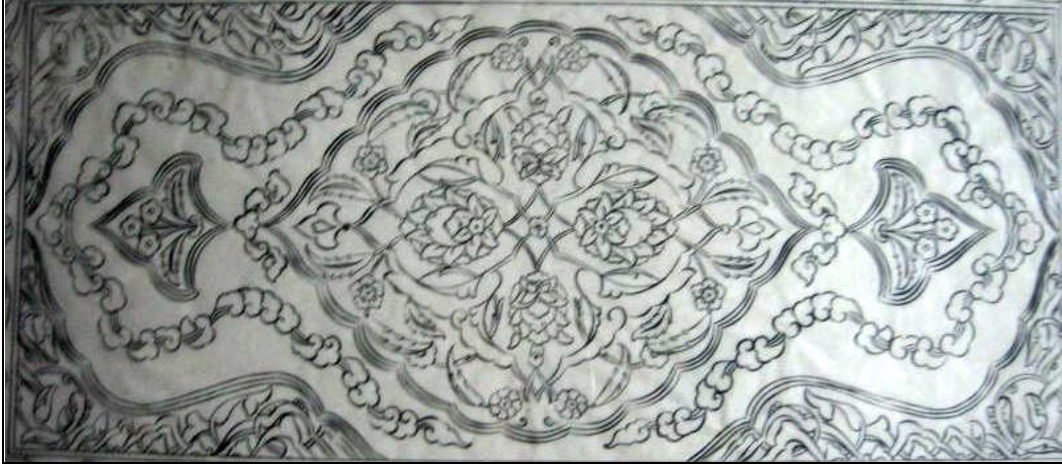
Pano desenlerinde çoğunlukla bulut ve rumi desenli ulanabilir köşelikler tercih edilir. Şekil 1. 6’da ulanabilir rumi desenli köşelik çizimi görülmektedir.

Şekil 1. 6: Ulanabilir desenli köşelik çizimi

Köşelikler çoğunlukla pano desenlerinin üstündeki iki köşede uygulanır.

Kompozisyon şekline göre panonun dört köşesine de köşe dolgusu yapılabilir. (Şekil 1. 7) Köşelikler desenin dört köşesinde de kullanıldığında, pano dikey veya yatay istenildiği şekilde yerleştirilebilir.

Şekil 1. 7: Dört köşesinde köşe dolgusu kullanılan pano deseni.

1.2.5. Kenar Suyu

Hemen hemen her dekorda kendisini göstermiş bir ifade tarzıdır. Bütün motif çeşitleri ile birlikte değişik boyutlarda olmak üzere işlenebileceği çok geniş bir uygulama sahası vardır. Kenar suları, bordür, pervaz ve ulama gibi pek çok isimle tanımlanırlar. Ara, kenar, ince ve kalın bordürler olarak ayrımlara tabi tutuldukları kadar, uygulanan motiflere göre de çeşitlenebilirler. Kenar suyunun kalınlığı uygulandığı panonun büyüklüğüne göre değişir.

Kenar suyu kalınlığı:

200x400 mm'lik panolarda 20–30 mm

400x600 mm'lik veya 400x800 mm'lik panolarda 40–45 mm arasında belirlenir.

Pano ölçüsü büyüdükçe kenar suyu kalınlığı da artar.

Kenar suları sürekli devam edebilen bir desen oluşturacak şekilde tasarlanırlar. Bir çeşit ulama kompozisyon oluştururlar.

Kenar suyu desenleri Klasik panolardaki kullanım şekillerine göre;

- 1-Kıvrık dallarla oluşturulan kenar suyu desenleri
- 2-Sadece rumi motifleri ile oluşturulan kenar suyu desenleri
- 3-Sadece bulut motifleri ile oluşturulan kenar suyu desenleri olmak üzere üç ana başlık altında gruplandırılabilir.

Sadece hatayi, bulut, rumi ve naturalist üslupta çiçeklerden kenar suları oluşabildiği gibi bulut-çiçek, rumi-çiçek, soyut form ve şemselerin hatayilerle ortak kullanılmasıyla da çok çeşitli kenar suları ortaya çıkmıştır.

Klasik pano desenlerinde en çok yarı üsluplaştırılmış çiçek motifleri kullanılmıştır.

Bu motiflerden oluşan ana desende kıvrımlı dallarla doluluk-boşluk dengesi sağlanmıştır. Ana desen ile kenar suyunda ahenkli bir bütünlük oluşabilmesi açısından kıvrık dallarla oluşturulan kenar suyu desenleri yaygın olarak kullanılır.

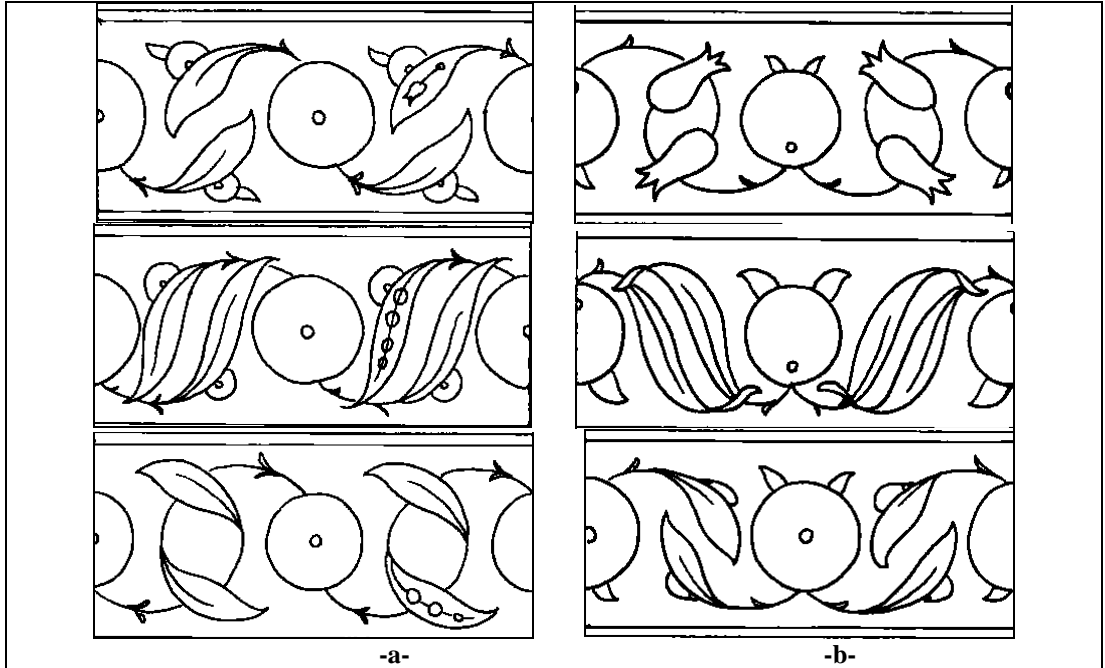
Kıvrık dallarla oluşturulan kenar suyu desenleri de kendi arasında

a.Bağımsız ana birimlerin tekrarıyla oluşan kenar suları: Resim 1.14’de görüldüğü gibi birbirinden bağımsız motiflerin tekrarıyla oluşur.

Şekil 1. 14: Kıvrık dallarla oluşturulan kenar suyu desen

Şekil1.8a’da bir motifin çapraz iki köşesinden yanlara uzanan saplarla oluşan düzenlemeler, Şekil1.8b’de ise bir motifin dibinden iki yana kıvrılan saplarla oluşan düzenlemeler görülmektedir.

Şekil 1. 8: Kıvrık dallarla oluşturulan kenar suyu desen kanaviçeleri

b.Tek ana dal üzerinde gelişen kenar suyu desenleri: Simetrik bir düzenleme ile tasarlanmıştır.(Resim 1.15) Bu grup kenar suları “Tek iplik” düzenlemeler olarak da adlandırılabilirler.

Resim 1. 15: Tek ana dal üzerinde gelişen kenar suyu örneği

Resim 1.16’da görüldüğü gibi katmerli pençten iki yana doğru uzanan saplar, desenin yan kenarlarında yarım olarak yer alan dilimli şemselerin altından geçerek tırnaklı yaprakla son bulur.

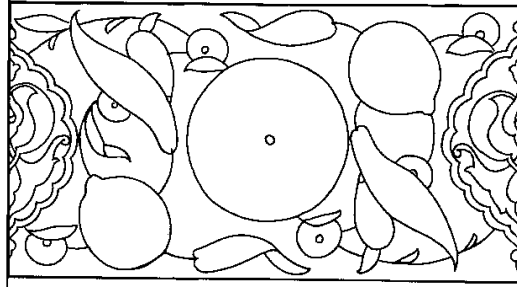

Resim 1. 16: Tek ana dal üzerinde gelişen kenar suyu örneği

Merkezdeki katmerli pençten iki yana doğru çıkan yardımcı saplar da daha küçük helezonlar çizerek narçiçeği motifleri ile son bulurlar.

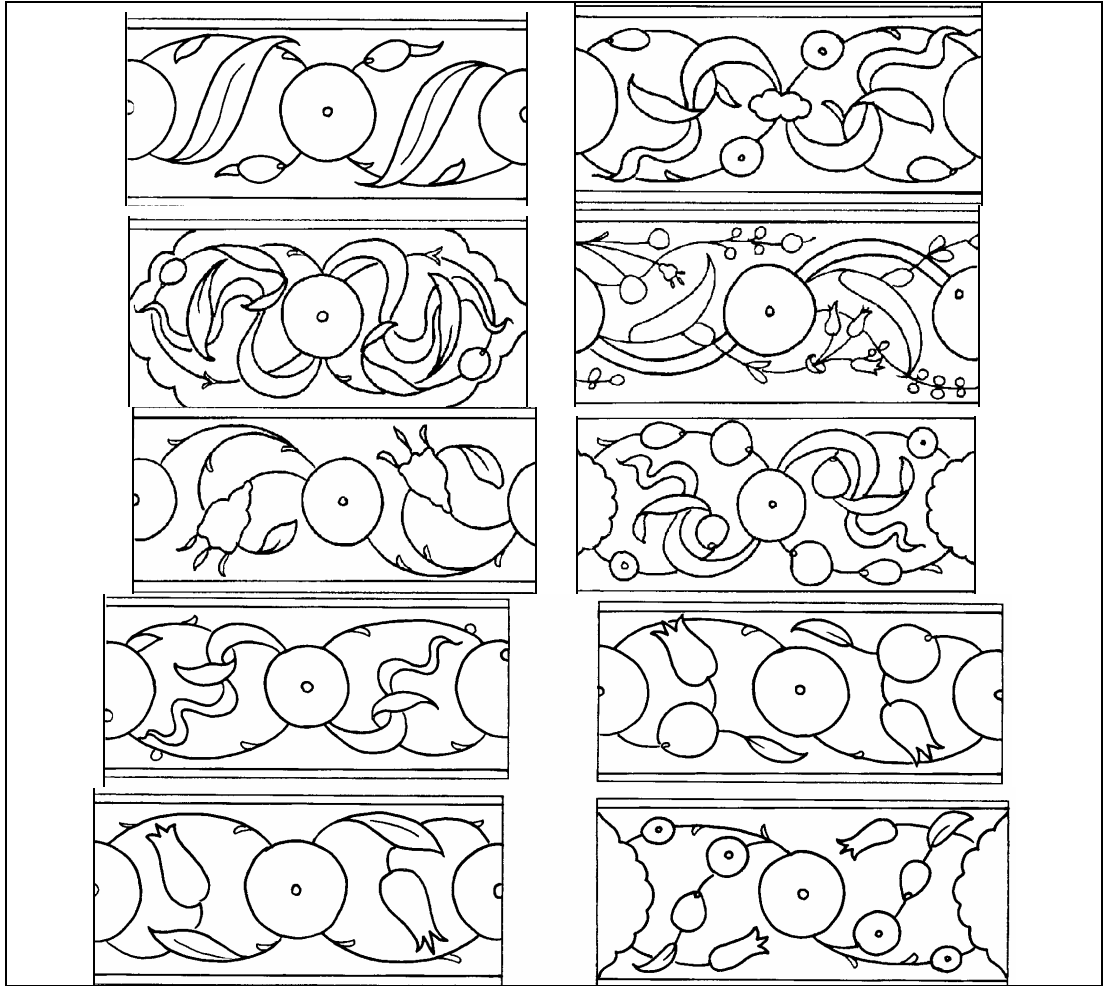
Boşluklar yarım penç ve basit yapraklarla değerlendirilmiştir.

Bursa Şehzade Mustafa Türbesi’nde bulunan çini panonun Resim 1.13’teki kenar suyu ayrıntısının kanaviçesi Şekil 1. 9’da görülmektedir. Dalların kesişim yerlerinde motiflerin kullanıldığına dikkat ediniz. Bu şekilde dal kesişimleriyle ortaya çıkan görüntü bozukluğu motiflerle kapatılır.

Şekil 1. 9: Tek ana dal üzerinde gelişen desen kanaviçesi

Bir motifin çapraz iki köşesinden yanlara uzanan sapsal tek dal halinde ahenkli bir şekilde devam ederek gider. Dalların uçları çoğunlukla yapraklarla sonlandırılır. Desendeki doluluk-boşluk dengesi de kısa dal hareketleri ile ve yardımcı motiflerle sağlanır. Şekil 1.10'da Tek İplik kenar suyu desenlerinin kanaviçeleri görülmektedir.

Şekil 1. 10: Tek ana dal üzerinde gelişen desen kanaviçeler

c.Çift dal üzerinde gelişen desenler: Çift İplik kenar suyu olarak da bilinir.

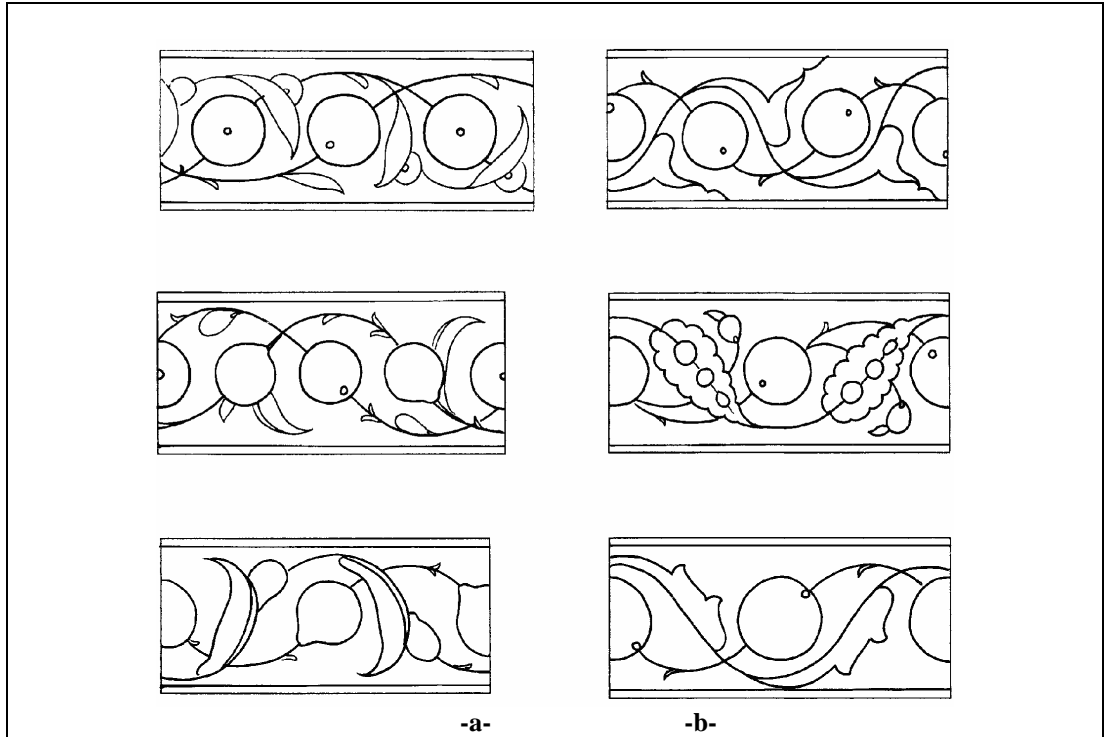

Resim 1.17: Çift dal üzerinde gelişen kenar suyu örneği

Birbirinden bağımsız iki ayrı dalın, birlikte düzenlenmesiyle oluşan bir kenar suyu çeşididir. Klasik panolarda kullanılan çift iplik kenar suyu desenlerinin hatayi motiflerinden oluşan örneklerine çok rastlanır. (Resim 1.17)

Hatayi motifleri ile oluşturulan çift dal kenar suyu deseni kanaviçe örnekleri Şekil 1.11a'da görülmektedir.

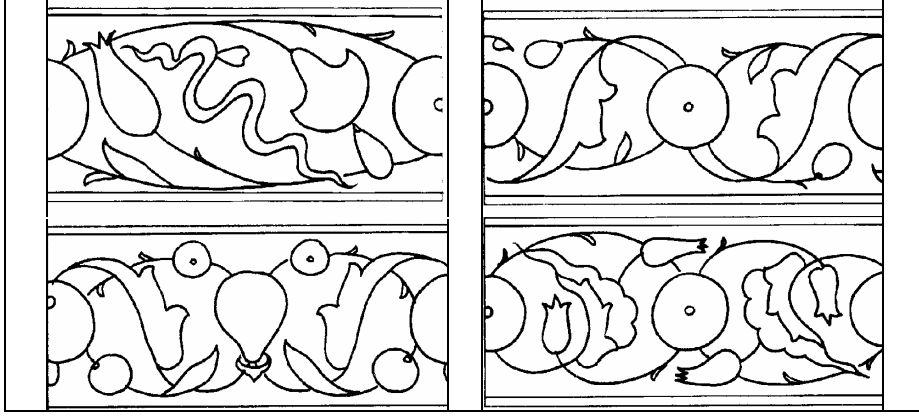
Şekil 1.11b'de ise hatayi motiflerinin rumi motifleri ile zenginleştirildiği kenar suyu deseni kanaviçe örnekleri görülmektedir.

Şekil 1.11: Çift dal üzerinde gelişen desen kanaviçeleri

Genellikle farklı üsluptaki motifler aynı dalın üzerinde yer almaz. Ama bu türden örneklere de Klasiklerde az da olsa rastlanmıştır.(Şekil 1. 12)

Şekil 1. 12: Az rastlanan çift dal üzerinde gelişen desen kanaviçeleri

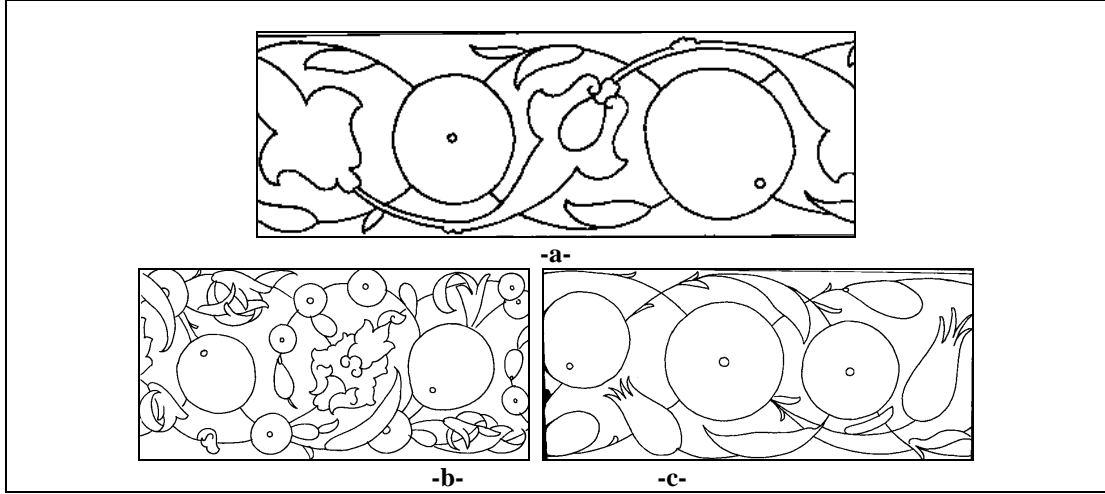
d. Üç dal üzerinde gelişen kenar suyu desenleri: Üç İplik kenar suları olarak da tanımlanmıştır. Bu grupta hatayi ve rumi motiflerinin birlikte kullanıldığı örnekler çoğunluktadır.(Resim 1.18)

Resim 1. 18: Pano desenlerinde kullanılan çeşitli kenar suyu örnekleri

Yukarıdaki örnekte birinci dalın üzerinde katmerli penç ve narçiçeği motifleri dönüşümlü olarak yer alır. İkinci dalda tırnaklı yaprak motifleri görülmekte, üçüncü dalda ise gonca motifi ile hurdelenmiş, dilimli simetrik kanatlı rumi motifi yer almaktadır. Bu kenar suyu deseninin kanaviçesi Şekil 1.13a'da görülmektedir.

Hatayi ve rumi motiflerinin birlikte kullanıldığı farklı desenlerin kanaviçeleri Şekil 1. 13'de görülmektedir.

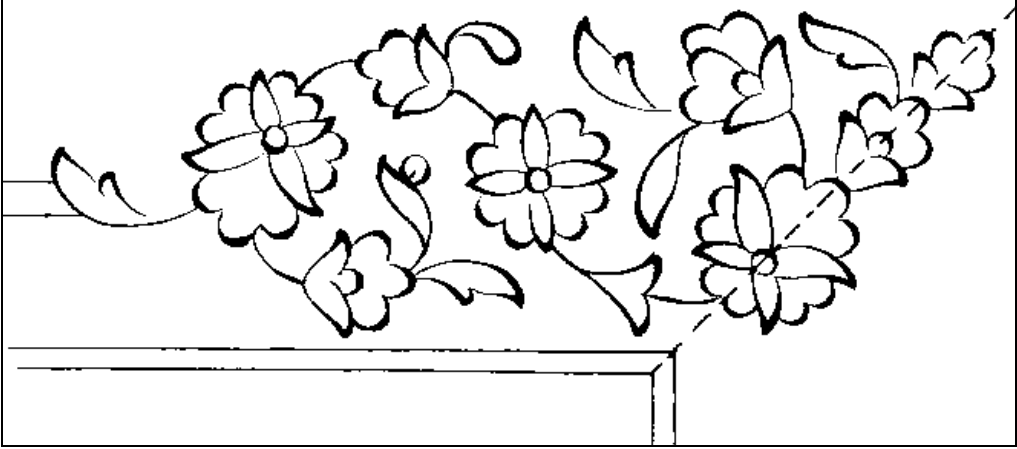
Şekil 1. 13: Üç dal üzerinde gelişen desen kanaviçe örnekleri

Kenar suları çini ile kaplanan alanlarda ana kompozisyonu sınırlayarak bir çerçeve oluşmasını sağlar. Çoğunlukla pano kenar suları dikdörtgen çerçeveler oluşturacak şekilde hazırlanır. (Resim 1. 19)

Resim 1. 19: Dikdörtgen çerçeveli pano kenar suyu örnekleri

Kenar suyunda dikkat edilmesi gereken en önemli kısım köşelerde aynı motiflerin kullanılmasıdır. (Resim 1.19) Farklı motiflerin birleşmesinden oluşan kenar suları kullanıldığında da dört köşede aynı motiflerin yer almasına önem verilir. Kenar suyu köşelerinde 45° açıyla eksen çizgisi çizilerek motifler köşelere oturtulur. (Şekil 1.14)

Şekil 1.14: Kenar suyu köşelerinin çizim şeması

Parşömen kâğıdına çizilen desen köşeden katlanarak simetrisi diğer tarafa aktarılabilir. (Resim 1.20), (Şekil 1.15)

Resim 1.20: Kenar suyu köşe ayrıntısı

Şekil 1.15: Kenar suyu köşe kanaviçesi

Köşebent ile ana desen arasında da kenar suyu kullanılabilir. Köşeliğin, eğimli kenarına çizilen, paralel çizgilerin arasına kenar suyu oturtulur. (Resim 1.21), (Resim 1.22)

Panonun alt kısmında 90° köşelerle devam eden kenar suyu Resim 1.21’de görüldüğü gibi köşebentin iç tarafından yuvarlak kemer şeklinde devam eder.

Resim 1. 21: Yuvarlak kemerli kenarlı pano

Resim 1. 22: Sivri kemerli kenarlı pano

Resim 1. 22’de görüldüğü gibi köşeliğin içinde sivri kemerle devam ederken köşeliğin dışında dikdörtgen çerçeve oluşturur. Köşebenti araya alacak şekilde, içte çift sıra kenar suyu oluşur. İçte sivri kemer, dışta dikdörtgen çerçeve oluşturacak şekilde aynı kenar suyu devam eder. Özellikle büyük panolarda yüzey bu şekilde değerlendirilerek desene zenginlik kazandırılır.

Ana desen ve köşeliği çerçeveleyecek şekilde iki ayrı kenar suyu kullanılarak büyük yüzeyli panolar değerlendirilebilir. (Resim 1. 23) Örnekteki kenar suyunda küçük dikdörtgen karolar kullanılmıştır. Karo ölçüleri istenen ölçülerde hazırlatılabileceği gibi titizlikle kesilerek de kullanılabilir.

Resim 1. 23: Çift kenar suyu kullanılan çini pano

1.3. Pano Birim Ölçülerinin Birbirlerine Oranları

Pano birimleri içerisinde en önemlisi ana desendir. Diğer birimlerin ölçüleri belirlenirken ana desenin ön planda tutulmasına dikkat edilmelidir. Panoda en dikkat çekici olan kısım ana desen olmalıdır. Kenar suyu, köşelik ve kitabe kısımları ana desenden sonra göze çarpmalıdır. Bu kısımlarda çok fazla motif ve renk kullanılmamalıdır. Ana deseni süsleme amacıyla bu kısımlara yer verilmelidir. Bu kısımlar ana desene zenginlik katmak amacıyla oluşturulur. Sadece ana desen kullanılarak bir pano oluşturulabilir ama ana desen olmadan bu kısımların hiçbir anlam ve önemi olmaz.

1.4. Pano Desenlerinde Filenin Önemi

Tabak, vazo ve pano gibi formların yüzeyini süsleyen desen birimlerini birbirinden ayıran çizgilere file çizgisi adı verilir. İki çizgiden oluşur. İki çizgi arasındaki boşluğa da file boşluğu adı verilir. File çizgileri:

- Ana desen ile kenar suyunu birbirinden ayırır. (Resim 1. 24)
- Köşelik ile kenar suyunu birbirinden ayırır. (Resim 1. 25)

Resim 1. 24: Ana desen ile kenar suyu ayrımı Resim 1. 25: Köşelik ile kenar suyu ayrımı

- Çerçevenin sınırını belirler. (Resim 1. 26)
- İki file çizgisi arasında kalan boşluğa boyamada renk girilebilir. Böylelikle estetik bir görünüm sağlanır. (Resim 1. 27)

Resim 1. 26: Çerçeve sınırı

Resim 1. 27: Renkli file boşluğu

UYGULAMA FAALİYETİ-1

BASİT KENAR SUYU DESENİ ÇİZİMİ

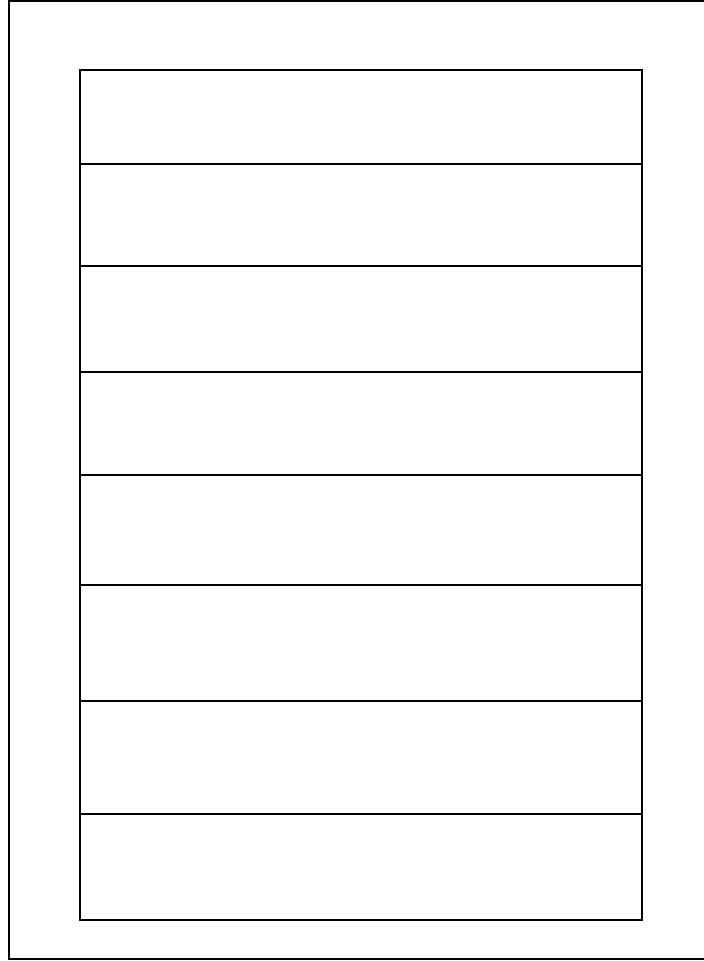
Kullanılacak Araç ve Gereçler

Parşömen kâğıdı, Beyaz resim kâğıdı, 0,5 uçlu 2B kalem, Gönye, Cetvel

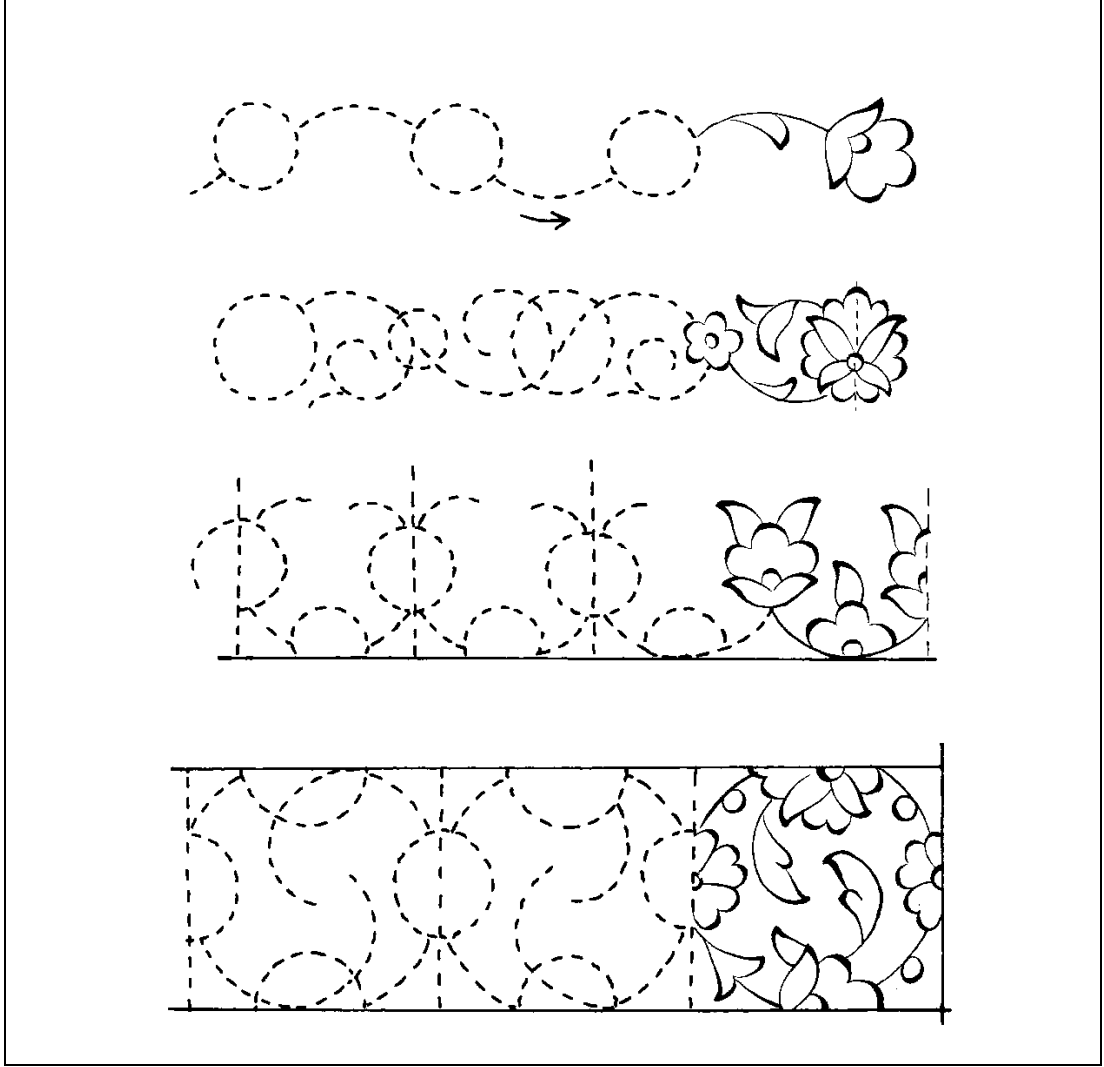
İşlem Basamakları

- Parşömen kâğıdını 300x200mm ölçülerinde kesiniz.
- Kâğıdınızın üstten 40 mm, sağ, sol ve alt kenarından 20 mm boşluk kalacak şekilde kenar antet çizgisini çiziniz.

240x160 mm ölçülerindeki çizim alanını, 30 mm. ölçülerinde sekiz aralığa bölünüz. Aşağıda 1/2 ölçeğinde hazırlanmış olarak görülen çizim alanını 1/1 ölçeğinde hazırlayınız

- 30 mm'lik çizim alanına çizim şemalarını takip ederek, kıvrık dallarla oluşturulan basit kenar suyu desenlerini çiziniz.

- Dal hareketlerini belirleyiniz.
- Kıvrık dallardaki estetiğe dikkat ediniz.
- Motiflerin kanaviçelerini düzgün çiziniz.
- Motif çiziminin temelini kanaviçenin oluşturduğunu unutmayınız.
- Desendeki boşlukları yapraklarla doldurunuz.
- Çiziminizde doluluk-boşluk dengesine dikkat ediniz.
- Motifleri asıllarına uygun çiziniz.
- Basit kenar suyu desenlerini temize çekiniz.
- Çizimlerinizi iki kez tekrarlayarak çizim alanınızı doldurunuz.

UYGULAMA FAALİYETİ-2

SIK SİMETRİK KENAR SUYU DESENİ ÇİZİMİ

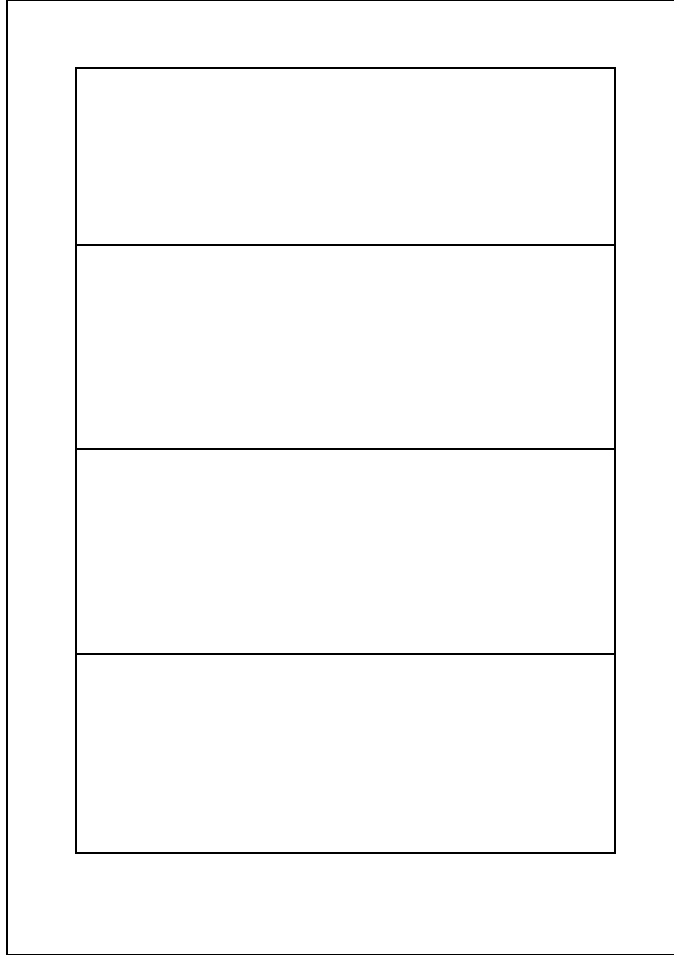
Kullanılacak Araç ve Gereçler

Parşömen kâğıdı, Beyaz resim kâğıdı, 0,5 uçlu 2B kalem, Gönye, Cetvel

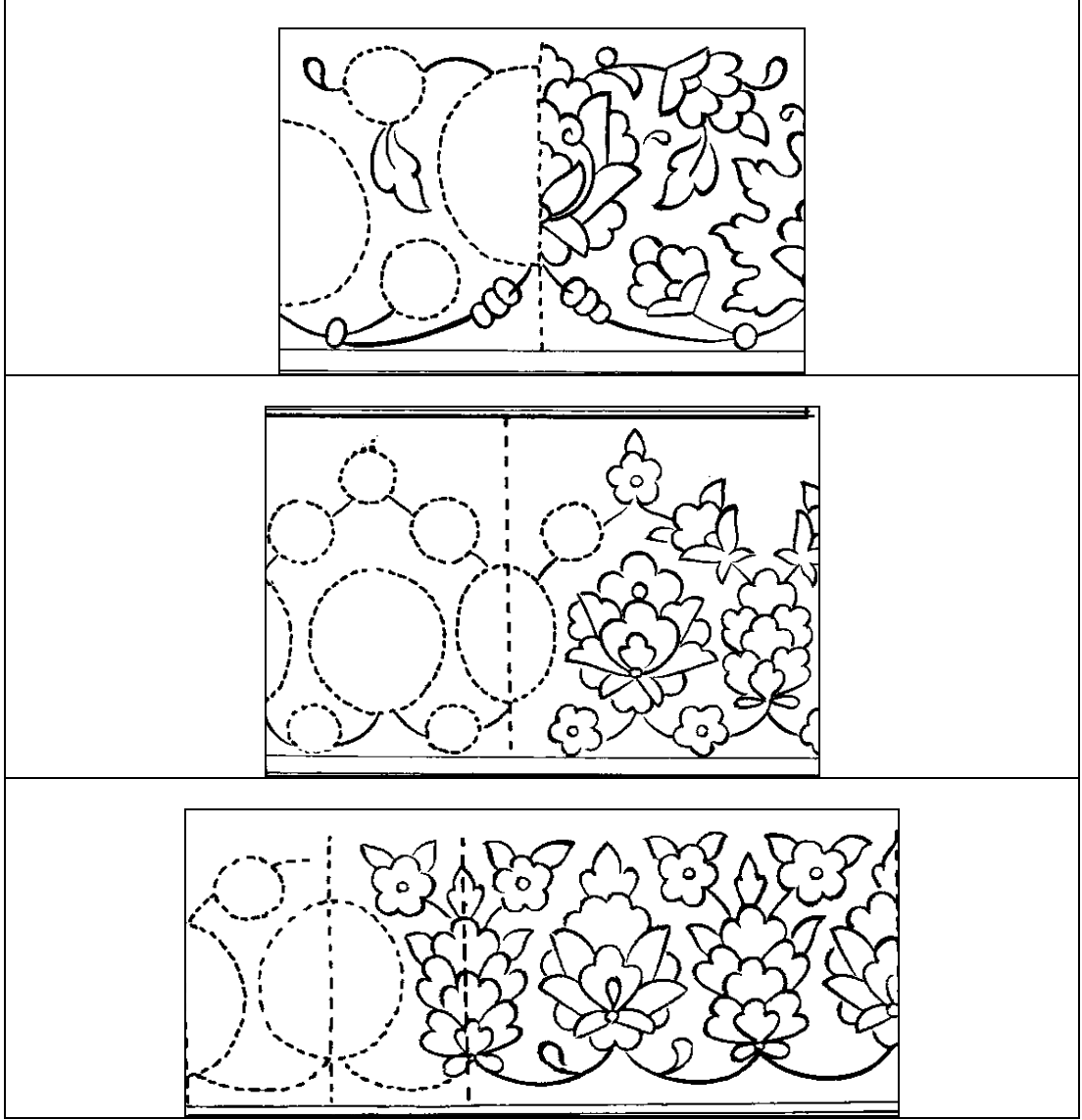
İşlem Basamakları

- Parşömen kâğıdını 300x200mm ölçülerinde kesiniz.
- Kâğıdınızın üstten 40 mm, sağ, sol ve alt kenarından 20 mm boşluk kalacak şekilde kenar antet çizgisini çiziniz.

240x160 mm ölçülerindeki çizim alanını, 60 mm ölçülerinde aralıklara bölünüz. Aşağıda 1/2 ölçeğinde hazırlanmış olarak görülen çizim alanını 1/1 ölçeğinde hazırlayınız

Aşağıda görülen 60 mm lik çizim alanına çizim şemalarını takip ederek, kıvrık dallarla oluşturulan sık simetrik kenar suyu desenlerini çiziniz.

- Dal hareketlerini belirleyiniz.
- Kıvrık dallardaki estetiğe dikkat ediniz.
- Motiflerin kanaviçelerini düzgün çiziniz.
- Motif çiziminin temelini kanaviçenin oluşturduğunu unutmayınız.
- Desendeki boşlukları yapraklarla doldurunuz.
- Çiziminde doluluk-boşluk dengesine dikkat ediniz.
- Motifleri asıllarına uygun çiziniz.
- Sık simetrik kenar suyu desenlerini temize çekiniz.

UYGULAMA FAALİYETİ-3

KÖŞELİ KENAR SUYU DESENİ ÇİZİMİ

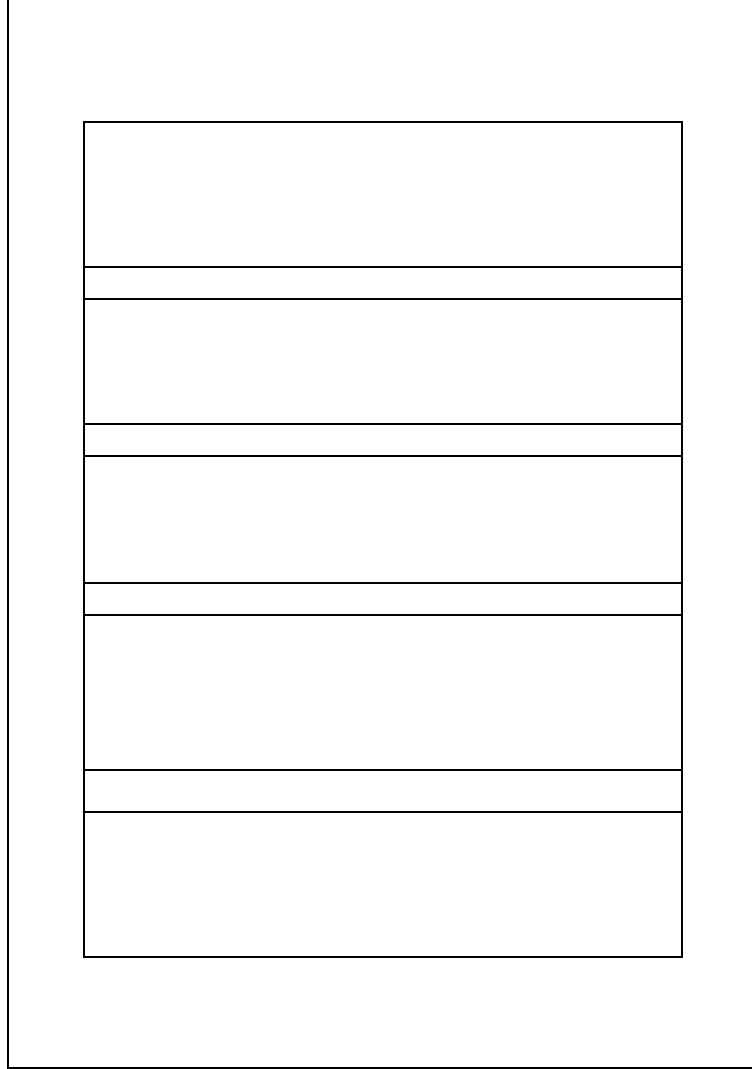
Kullanılacak Araç ve Gereçler

Parşömen kâğıdı, Beyaz resim kâğıdı, 0,5 uçlu 2B kalem, Gönye, Cetvel

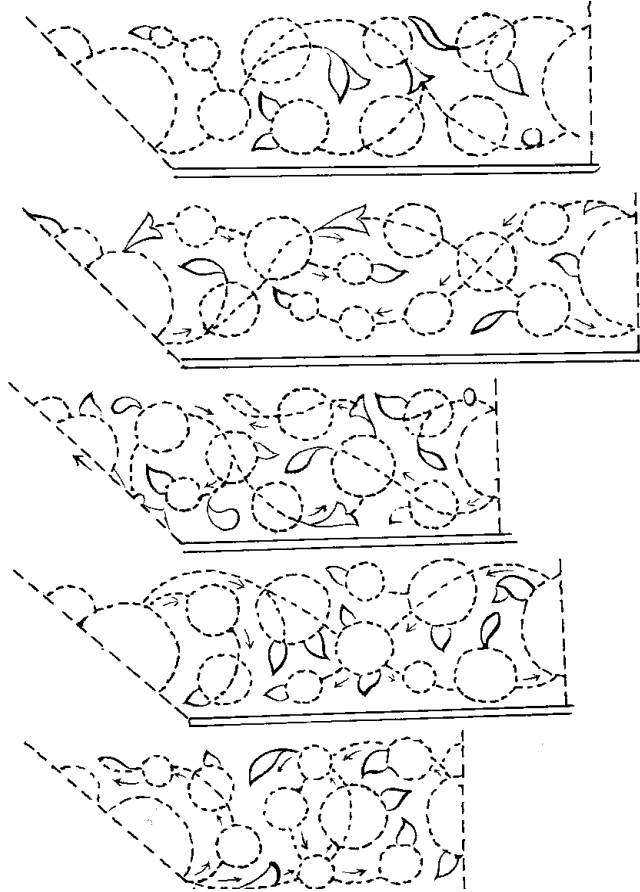
İşlem Basamakları

- Parşömen kâğıdını 300x200mm ölçülerinde kesiniz.
- Kâğıdınızın üstten 40 mm, sağ, sol ve alt kenarından 20 mm boşluk kalacak şekilde kenar antet çizgisini çiziniz.

240x160 mm ölçülerindeki çizim alanını, 40 mm.ye 10 mm ölçülerinde bölünüz. Aşağıda 1/2 ölçeğinde hazırlanmış olarak görülen çizim alanını 1/1 ölçeğinde hazırlayınız.

40 mm lik çizim alanına hatayi grubu motifleri kullanarak; kıvrık dallarla oluşturulan köşeli kenar suyu desenlerini çizim şemalarını takip ederek çiziniz

- 45° açıyla köşe eksen çizgilerini çiziniz.
- Dal hareketlerini belirleyiniz.
- Kıvrık dallardaki estetiğe dikkat ediniz.
- Motif seçimini yapınız.
- Motiflerin yerlerini belirleyiniz.
- Motiflerin kanaviçelerini çiziniz.
- Kanaviçeleri düzgün çizmeye özen gösteriniz.
- Motif çiziminin temelini kanaviçenin oluşturduğunu unutmayınız.
- Motifleri aslına uygun çiziniz.
- Desendeki boşlukları yapraklarla doldurunuz.
- Çiziminizde doluluk-boşluk dengesine dikkat ediniz.
- Köşeli kenar suyu desenini temize çekiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

UYGULAMALI TEST

Öğrenme faaliyetinde kazandığınız beceriler doğrultusunda;
Parşömen kâğıdını 300x200mm ölçülerinde iki adet kesiniz.

Birinci kâğıdınıza;

- Tüm kenarlarından 10mm boşluk kalacak şekilde kenar antet çizgisini çiziniz.
- Kenar antet çizgilerinin içindeki alanı 40 mm ölçülerinde yedi aralığa bölünüz.

İlk dört aralığa basit kenar suyu desenlerini,
Son üç aralığına ise sık simetrik kenar suyu desenlerini birer sıra çiziniz.

İkinci kâğıdınıza;

- Kâğıdınızın üstten 40 mm, sağ, sol ve alt kenarından 20 mm boşluk kalacak şekilde kenar antet çizgisini çiziniz.
- Kenar antet çizgilerinin içindeki alanı 40 mm ve 10 mm ölçülerinde aralıklara bölünüz.
- 40 mm.lik aralıklara köşeli kenar suyu desenlerini, birer sıra çiziniz.

(Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri “Evet” ve “Hayır” kutucuklarına (X) işareti koyarak kontrol ediniz.)

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Parşömen kâğıdınızı uygun ölçülerde kestiniz mi?		
2. Parşömen kağıdınızın antet çizgilerini çizdiniz mi?		
3. Kâğıdınızı 40 mm ölçülerinde alanlara böldünüz mü?		
4. Dal hareketlerini belirlediniz mi?		
5. Kıvrık dalları estetik çizgilerle çizdiniz mi?		
6. Motiflerin kanaviçelerini düzgün çizdiniz mi?		
7. Desendeki boşlukları yapraklarla doldurdunuz mu?		
8. Çiziminizde doluluk-boşluk dengesine dikkat ettiniz mi?		
9. Motifleri asıllarına uygun çizdiniz mi?		
10. Basit kenar suyu desenlerini temize çektiniz mi?		
11. Dal hareketlerini belirlediniz mi?		
12. Kıvrık dalları estetik çizgilerle çizdiniz mi?		
13. Motiflerin kanaviçelerini düzgün çizdiniz mi?		
14. Desendeki boşlukları yapraklarla doldurdunuz mu?		
15. Çiziminizde doluluk-boşluk dengesine dikkat ettiniz mi?		
16. Motifleri asıllarına uygun çizdiniz mi?		
17. Sık simetrik kenar suyu desenlerini temize çektiniz mi?		
18. 45° açıyla köşe eksen çizgilerini çizdiniz mi?		
19. Dal hareketlerini belirlediniz mi?		
20. Kıvrık dallardaki estetiğe dikkat ettiniz mi?		
21. Motif seçimini yaptınız mı?		
22. Motiflerin yerlerini belirlediniz mi?		
23. Motiflerin kanaviçelerini çizdiniz mi?		
24. Kanaviçeleri düzgün çizmeye özen gösterdiniz mi?		
25. Motifleri aslına uygun çizdiniz mi?		
26. Desendeki boşlukları yapraklarla doldurunuz mu?		
27. Çiziminizde doluluk-boşluk dengesine dikkat ettiniz mi?		
28. Köşeli kenar suyu desenini temize çektiniz mi?		
29. Deseninizde estetik çizgiler kullanmaya dikkat ettiniz mi?		

DEĞERLENDİRME

Yapılan değerlendirme sonunda “ **Hayır** ” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız, öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Cevaplarınızın tamamı “ **Evet** ” ise bir sonraki faaliyete geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Gerekli ortam sağlandığında; çini sanatında kullanılan pano desen ölçüsüne uygun olacak şekilde, kullanacağı motifleri ve kompozisyon şeklini belirleyerek, pano desenini tekniğine uygun olarak çizebileceksiniz.

ARAŞTIRMA

Aşağıdaki araştırmaları yapmanız öğretilecek faaliyeti daha kolay kavramanızı sağlayacaktır.

- Çevrenizdeki konu ile ilgili kaynak kişilerle görüşünüz.
- Çevrenizdeki çini dekor atölyelerinde, çini satış mağazalarında pano desen çizimini gözlemleyiniz.
- Çini ile ilgili kitap, katalog broşürlerden ve internetten Pano desenlerini inceleyiniz
- Pano desen çizimleri ile ilgili bilgi ve resimlerin bulunduğu bir dosya hazırlayınız.

2. PANO DESENİ ÇİZME

2.1. Motif Seçimi

Motif Fransızca bir sözcüktür. Türkçe karşılığı örge demektir. Kendi başına bir bütün olmakla birlikte, süslemenin bütünü oluşturur, desenin bütün özelliklerini bir araya toplayan en küçük parçasıdır.

Bir başka tanımla: süslemeyi oluşturan biçimlerin her birine verilen addır. Motif süslemede süs oluşturan ayrı ayrı biçimlerdir şeklinde de tanımlanabilmektedir. Yukarıda tanımlardan da anlaşılacağı gibi motif süslemenin kendisini oluşturan bir parçasıdır. Bir motif tek başına ne kadar güzel olursa olsun, yerinde kullanılmazsa sonuç iyi olmaz.

Pano desenlerinde; panoyu oluşturan birimlerdeki motiflerin, dengeli ve ahenkli bir bütünlük oluşturacak şekilde seçilmesi gerekmektedir.

Klasik Osmanlı dönemine ait çini desen tasarımları bir disiplin içerisinde gelişmiştir. Elde edilen denge, simetri ve bu sınırlar içinde gelişen hareketlilik unsurlarının, bilinçli bir çalışma ile sağlandığı anlaşılmaktadır. Çini sanatının böylesine gelişip, sağlam bir karakterle ortaya konmasında, kuşkusuz sarayın sanata olan desteği ve dönemin mimarı Koca Sinan'ın süslemeye olan yakın ilgisi önemlidir. Osmanlı Sarayın'da kurulan Nakkaşhanede, İznik atölyeleri ile ortaklaşa faaliyet gösteren yaratıcı ve yetenekli sanatçıların da, bu disiplinin yapı taşlarını oluşturduğu unutulmamalıdır.

2.1.1. Birimler Arasındaki Motif Bağlantılarının Önemi

Motif güzel sanatların her dalında desenin temelini oluşturan öge olarak da tanımlanabilir. Pano desen birimlerinin en önemlisi olan ana desen şeklinin öncelikle belirlenmesi gerekmektedir.

Klasik panolarda ana desen üç şekilde uygulanmıştır.

Simetrik desenler: Pano desenlerinde simetri unsurunun ön plana çıktığı görülmektedir. Simetri unsuru kompozisyon şemaları ile de sınırlı kalmamış, en küçük motiflere kadar inerek bir ifade bütünlüğü getirmiştir. Klasik pano desenlerinde en çok simetrik üslupta desenler oluşturulmuştur. Simetrik desenli panolarda ortada çoğunlukla şemse veya madalyon olarak adlandırılan bir göbek form yer alır. (Resim 2. 1) Ana desendeki ve motiflerdeki simetri üslubundan oluşabilecek monotonluğu gidermek amacıyla, desenin alt bölümünde ve iki yanında natüralist çiçeklerle bezeli serbest kompozisyonlar oluşturulmuştur.

Resim 2. 1: Simetrik desenli klasik pano örnekleri.

Serbest desenler: Belli bir kökten başlayarak, tasarlandığı zeminin şekli ve ritmiyle uyum içinde düzenlenen desenlerdir. Serbest desen üslubunda deseninin akış yönü oldukça önemlidir. Motiflerin birbirleriyle bağlantıları sağlanarak ahenkli bir ritim oluşturulur.

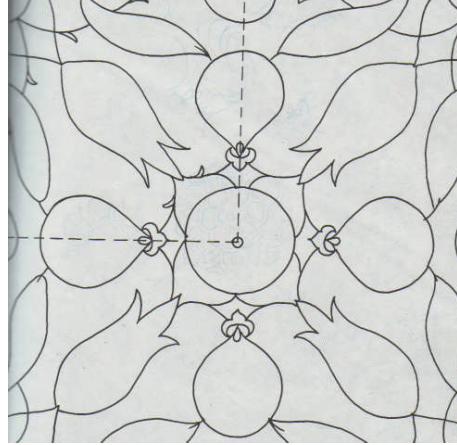
(Resim 2. 2), (Resim 2. 3) Klasik çinilerde serbest desenli panolara çok az rastlanır. Bunun nedeni geniş bir alanda serbest desen tasarımının zorluğudur, ancak küçük yüzeyli panolarda, özellikle ikili karolarda rahatlıkla kullanılan bir desen çeşididir. (Resim 2. 2)

Resim 2. 2: Serbest desenli çini pano örnekleri

Desen içerisindeki motifler; belli ölçüler içerisinde bir ahenk teşkil edecek şekilde dengeli bir bütünlük göstermelidir. Desende yer alacak motifler kullanım yerlerine göre iki çeşide ayrılırlar. Birincisi desene ilk bakışta göze çarpan dikkat çeken ve ön planda yer alan ana motiflerdir. Örneğin, desenin özünü oluşturan büyükçe bir hançer yaprak, gül, lale, karanfil ve hatayi motifleri gib (Resim 2. 2) İkincisi yardımcı motifler deseni zenginleştiren, desendeki doluk-boşluk oranlarını dengeleyen motiflerdir. Bu motifler ana motiflerin üzerine aralarına yerleştirilen motiflerdir. Bunlar gonca çiçekler, yarım pençler, çiğdemler, rumi parçalar, küçük bulut parçacıkları, salyangozlar ve mahmuzlar gibi Bu saydığımız motifler ana motifler yerleştirildikten sonra kullanılmalıdır. Desen hazırlarken birçok motifi desen içerisine yerleştirme çabası yerine az sayıda motiflerle deseni hazırlamak daha geçerli bir yoldur. Motifler hiçbir zaman üst üste kullanılmaz Bir motifi diğer bir motif asla kapatmaz. Her tür motif kendi doğrultusunda ve kendi hattında devam eder ve biter. Farklı üsluptaki motifler aynı dal üzerinde kullanılmazlar.

Ulama desenler: Dört tarafından tekrar edecek şekilde düzenlenen desenlerdir. Klasik kompozisyonlarda sık karşılaşılan bir desen üslubudur. Ulama desenlerde en çok tercih edilen motifler, hatayi üslubu motiflerdir. Yarı üsluplaştırılmış çiçek motifleri ve yaprak motifleri de desene zenginlik katmak amacıyla kullanılmıştır. (Resim 2. 3),(Şekil 2. 1)

Resim 2. 3: Ulanabilir desenli çini pano örneği Şekil 2. 1: Ulanabilir üsluplu desen kanaviçesi

Bu konu ulama desen hazırlama modülünde detaylarıyla işlenmiştir.

2.1.2. Pano Ölçüsü

Desene başlamadan ölçüyü alma, doğru ölçüyü alma esastır.En ve boy ölçüsüne köşelik ve kenar suyu genişliğinin ve ana desenin belirlenmesi ile pano desen ölçüsü oluşturulur.

2.2. Pano Desenlerindeki Motifleri Asıllarına Uygun Çizmenin Önemi

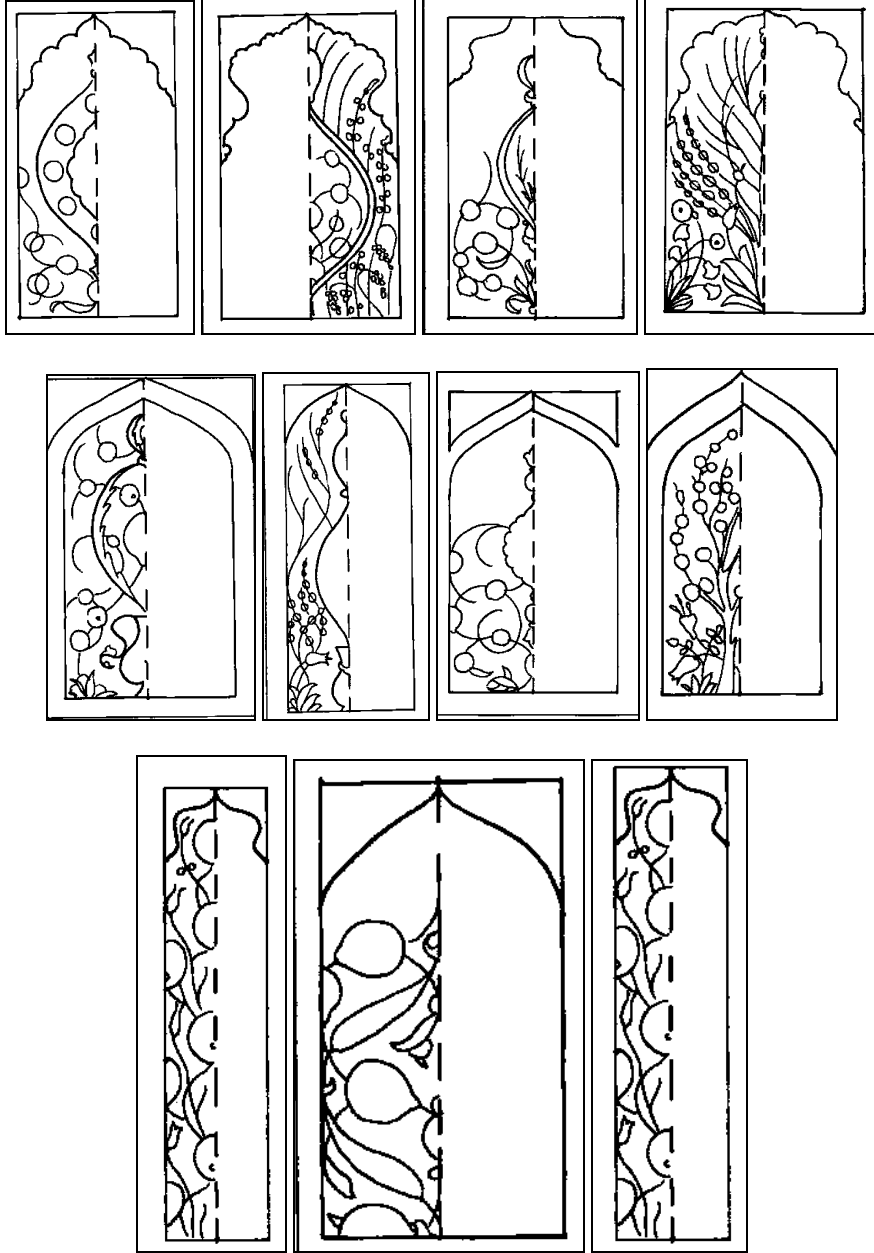
2.2.1. Birimler Arasındaki Desen İlişkisinin Önemi

Desen çizerken dikkat etmemiz gereken kurallar:

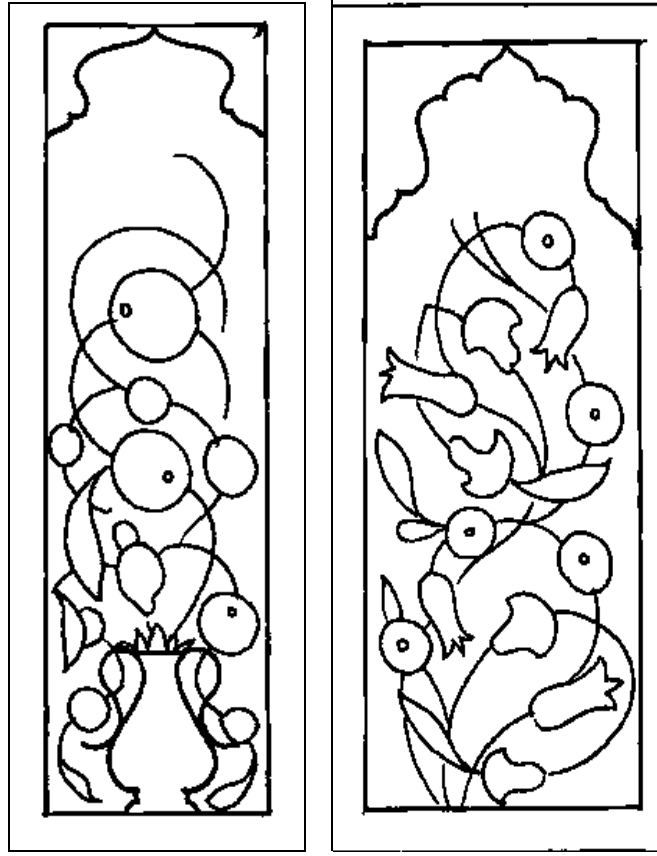
Kanaviçenin çizimi: Desen çiziminde kanaviçe çok önemli bir yer tutar. Temeli bozuk bir binanın sağlam olamayacağını düşünürsek; taslağı, kanaviçesi bozuk bir desenin sağlıklı olmayacağı anlaşılır. Kanaviçeyi oturtmadan kesinlikle motifler üzerinde esas çizimlere geçilmemelidir. Kanaviçeyi çizerken dikkat etmemiz gereken konuları şöyle sıralayabiliriz:

- Desende yer alacak motiflerin büyüklükleri kanaviçede belirtilmelidir.
- Motifler yerleştirilirken ölçü içerisine dengeli dağıtılmalıdır. Örneğin desenin üst tarafına bütün motifleri yerleştirip aşağıları boş bırakılmamalıdır.

- Motifler birbirinin üzerine kapatmamalıdır. Lalenin üzerine karanfil veya gülün üzerine lale gelmemelidir.
- Desende yer alacak motifler mutlaka dal eğrisi ve yaprağı ile düşünülmalıdır.
- Kanaviçelerde kesişen dallar yapraklarla ve çiçeklerle kapatılmalıdır.
- Motiflerde dalların giriş ve çıkışlarına dikkat etmek gerekir.(Şekil 2. 2),(Şekil 2. 3)

Şekil 2. 2: Simetrik desenli klasik pano kanaviçeleri

Şekil 2. 3: Serbest desenli klasik pano kanaviçeleri

Kanaviçede yer alan motiflerin asıllarına uygun çizimi

Kanaviçe üzerine taslağı çizilen motiflerin dalı ve yaprağı ile birlikte Klasiklerdeki biçimine uygun çizilmesi gerekmektedir. Motifin dalı ve yaprağı birbirine uyumlu olmalıdır. Yapraklar dalın çıkış yönüne göre uyumlu dönüşler yapmalıdır. Sert çizgilerden kaçınılmalıdır. Estetik çizgiler kullanılmalıdır.

Yardımcı motiflerin yerleştirilmesi

Desendeki boşlukları dengeleyen, ana deseni zenginleştiren ve desene canlılık veren motifler, yardımcı motiflerdir. Bu motifler ana motifleri öldürecek kadar gereksiz şekilde fazla kullanılmamalıdır.

Desenin temize çekilmesi

Desen çizimi sırasında dengesiz, uyumsuz, tekdüze ve hatalı çizgiler kullanılabilir. Desende çok fazla çizgiler veya silintiler olabilir. Bunları yok etmek amacıyla desen üzerine başka bir kâğıt konarak veya tersinden temize çekilmelidir. Desendeki hatalar aza indirgenmediği sürece temize çekmenin anlamı yoktur. Bu hatalar bazen üç, dört defada düzeltilebilir. Elimiz alıştıkça temize çekme işlemi de azalır.

UYGULAMA FAALİYETİ-1

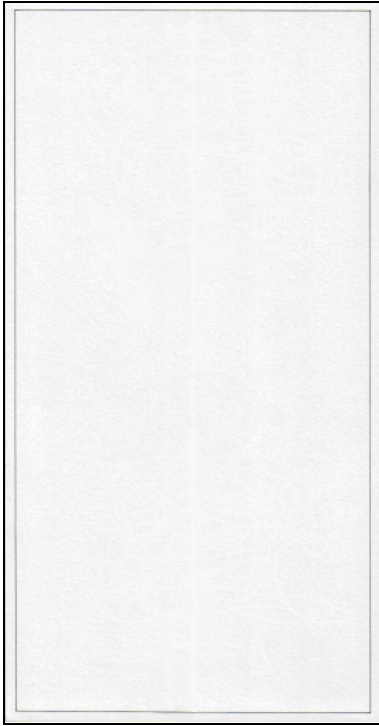
SİMETRİK PANO DESENİ ÇİZİMİ

Kullanılacak Araç ve Gereçler

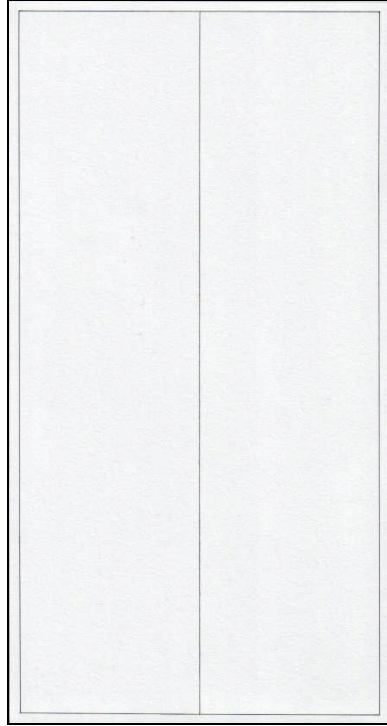
Parşömen kâğıdı, Beyaz resim kâğıdı, 0,5 uçlu 2B kalem, Gönye, Cetvel

İşlem Basamakları

- Parşömen kâğıdını 220x420mm ölçülerinde kesiniz.
- Kâğıdınızın üstten, sağ, sol ve alt kenarından 10 mm boşluk kalacak şekilde 200x400 mm ölçülerinde dikdörtgen çiziniz.
- Aşağıda 1/4 ölçeğinde hazırlanmış olarak görülen pano deseni çizim alanını, 1/1 ölçeğinde hazırlayınız.

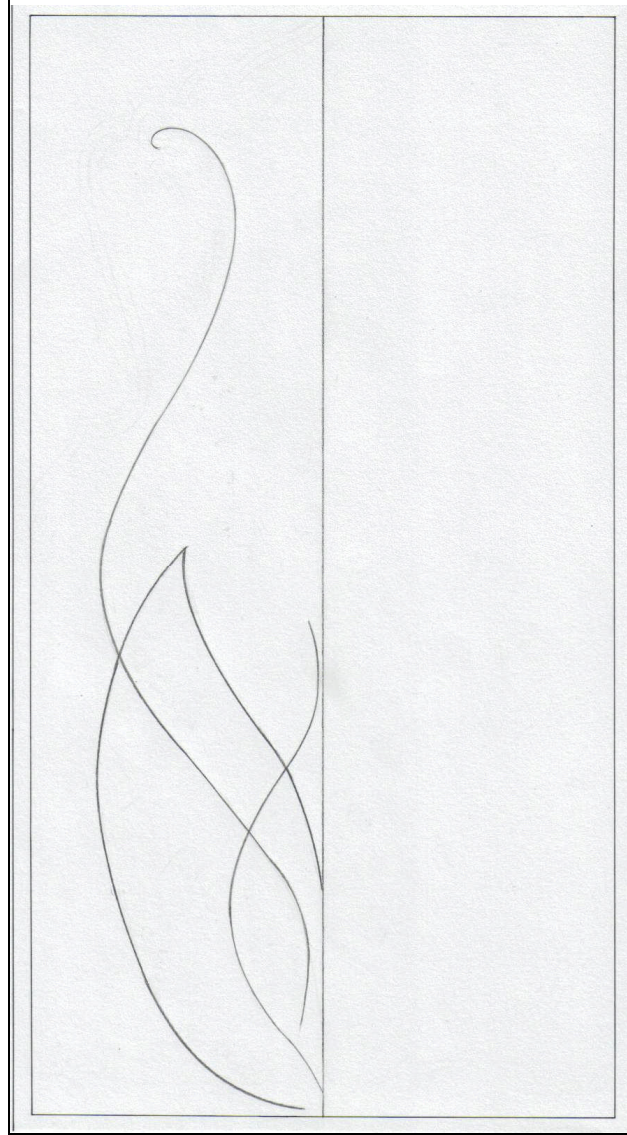

-1-

-2-

- 200x400 mm'lik dikdörtgen çerçeve içine 192x392 ölçülerinde dikdörtgen çerçeve çiziniz.
- İki çerçeve aralığının 4 mm olmasına özen gösteriniz.
- 4mm aralığın file boşluğunu oluşturduğunu unutmayınız.
- File boşluğunu dörtkenarda da eşit çizmeye dikkat ediniz.
- Kâğıdınızın tam ortasından dikey çizgi çekiniz.
- Dikey çizginin kılavuz çizgisi olduğunu hatırlayınız.
- Kılavuz çizginin desenin yarısını sınırladığını unutmayınız.

-3-

- Dal eğrilerini çiziniz.
- Dal eğrilerini kılavuz çizgiye kadar çizmeye dikkat ediniz.
- Simetrik desenlerde desenin yarısını çizip katlayarak diğer kısma aktaracağınızı unutmayınız.
- Dal eğrilerinde estetik çizgiler kullanmaya özen gösteriniz.

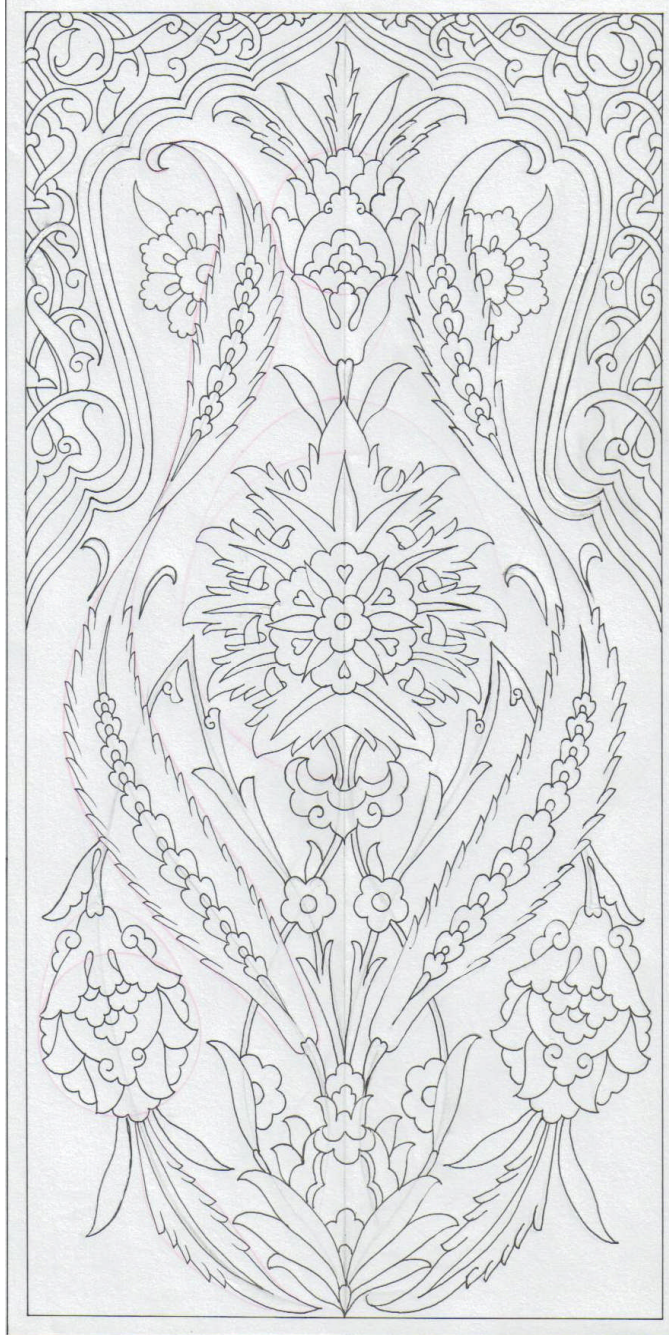
- Motiflerin yerlerini belirleyerek kanaviçelerini çiziniz.
- Motifleri asıllarına uygun çizmede kanaviçenin önemini unutmayınız.
- Köşebent eğrisini çiziniz.

- Ana Motifleri asıllarına uygun çiziniz.
- Köşebent desenini çiziniz.
- Köşebent desenindeki motiflerin ana desendeki motiflerle uyumuna önem veriniz.

- Yardımcı motifleri yerleştiriniz.
- Yardımcı motiflerin desendeki boşlukları doldurmak amacıyla kullanıldığını unutmayınız.
- Motifleri temize çekiniz.

-10-

- Desenin diğer yarısını çiziniz.
- Deseni kılavuz çizgi hizasından katlayarak aktarmaya özen gösteriniz.
- Deseni temize çekiniz.
- Temize çekme işlemini, hatalı çizgiler ortadan kalkıncaya kadar tekrarlamaya özen gösteriniz.
- Estetik çizgiler kullanmaya önem veriniz.

UYGULAMA FAALİYETİ-2

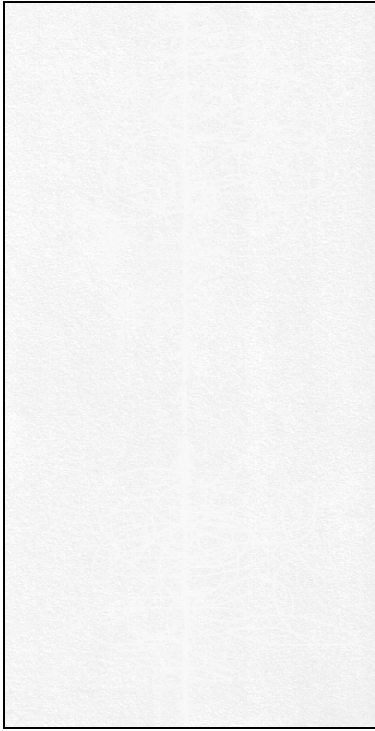
SERBEST PANO DESENİ ÇİZİMİ

Kullanılacak Araç ve Gereçler

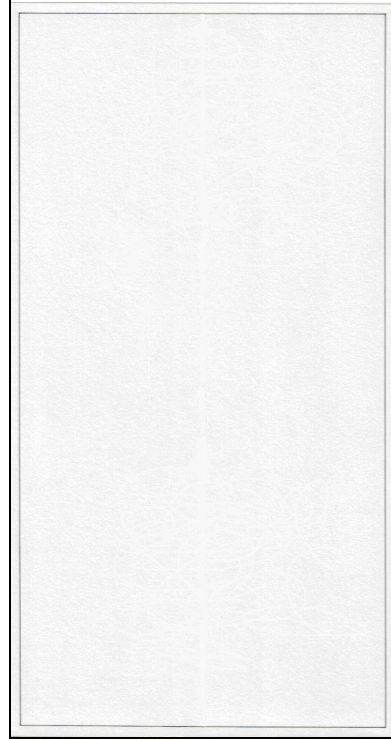
Parşömen kâğıdı, Beyaz resim kâğıdı, 0,5 uçlu 2B kalem, Gönye, Cetvel

İşlem Basamakları

- Parşömen kâğıdını 220x420 mm ölçülerinde kesiniz.
- Kâğıdınızın üstten, sağ, sol ve alt kenarından 10 mm boşluk kalacak şekilde 200x400 mm ölçülerinde dikdörtgen çiziniz.
- Aşağıda 1/4 ölçeğinde hazırlanmış olarak görülen pano deseni çizim alanını 1/1 ölçeğinde hazırlayınız.

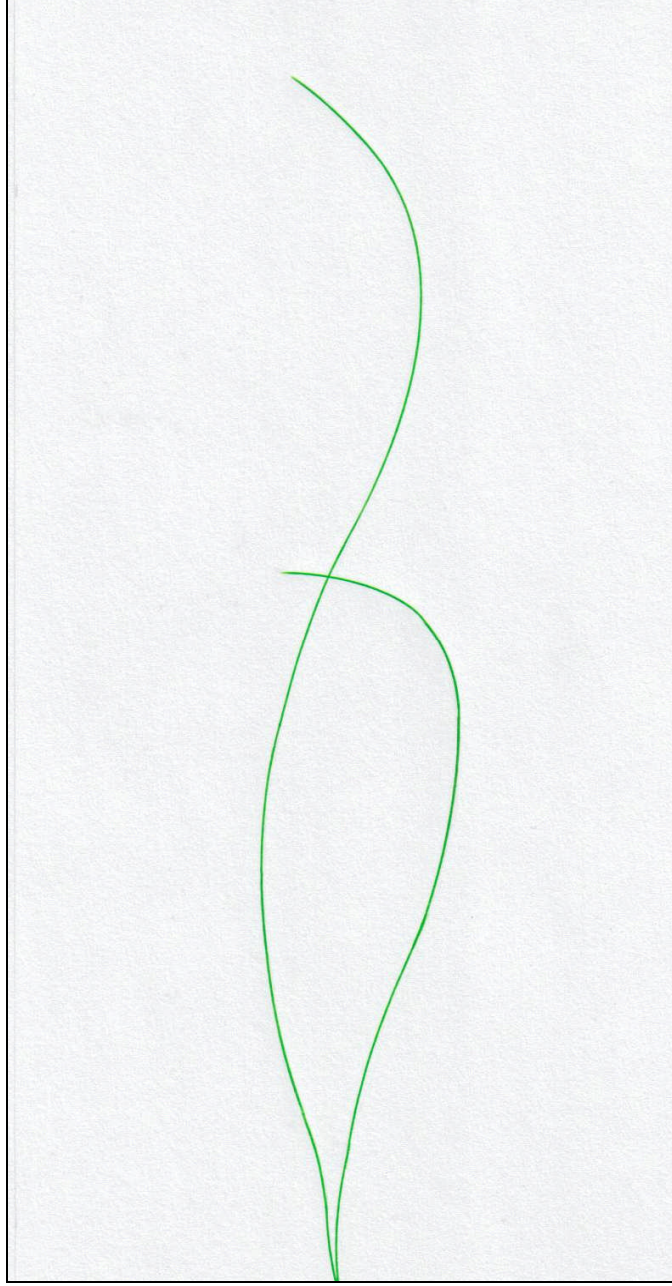
-1-

-2-

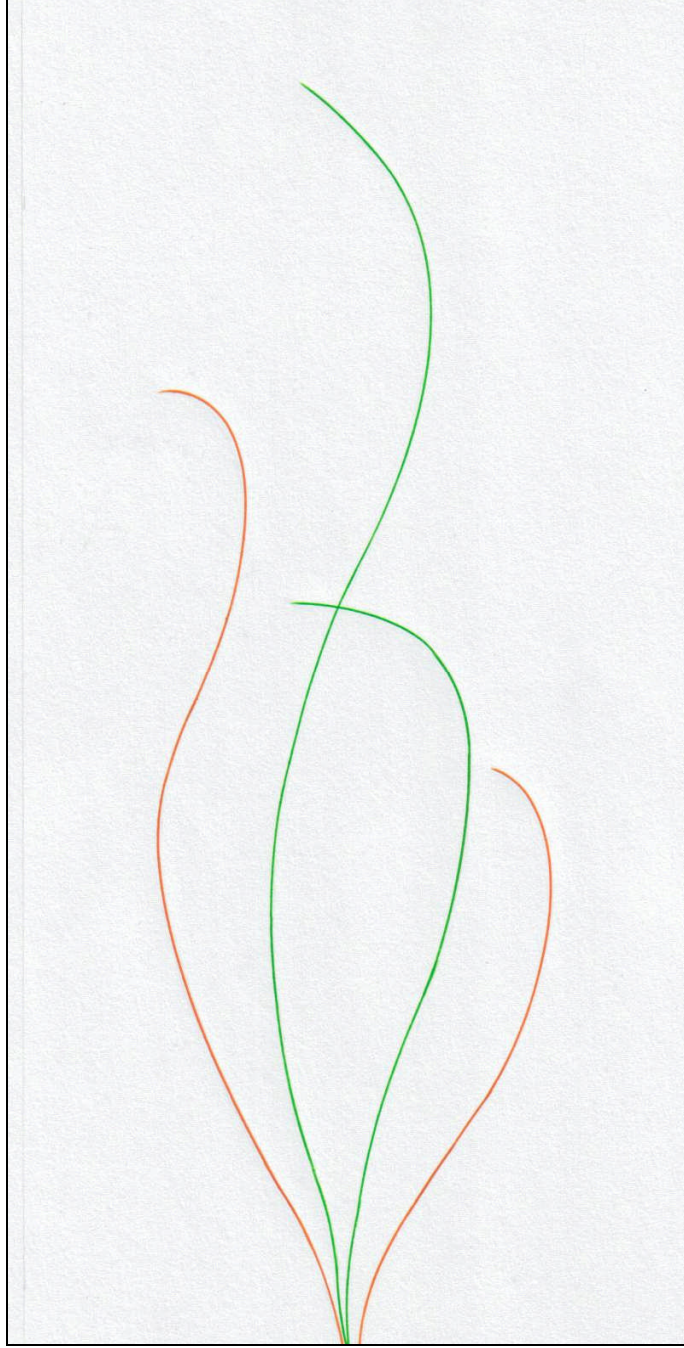
- 200x400 mm.lik dikdörtgen çerçeve içine 192x392 ölçülerinde dikdörtgen çerçeve çiziniz.
- İki çerçeve aralığının 4 mm olmasına özen gösteriniz.
- 4mm. aralığın file boşluğunu oluşturduğunu unutmayınız.
- File boşluğunu dörtkenarda da eşit çizmeye dikkat ediniz.
- 192x392 mm. ölçülerinde dikdörtgen çerçeve içerisine aşağıdaki pano desenini çiziniz.

Dal eğrilerini çiziniz.

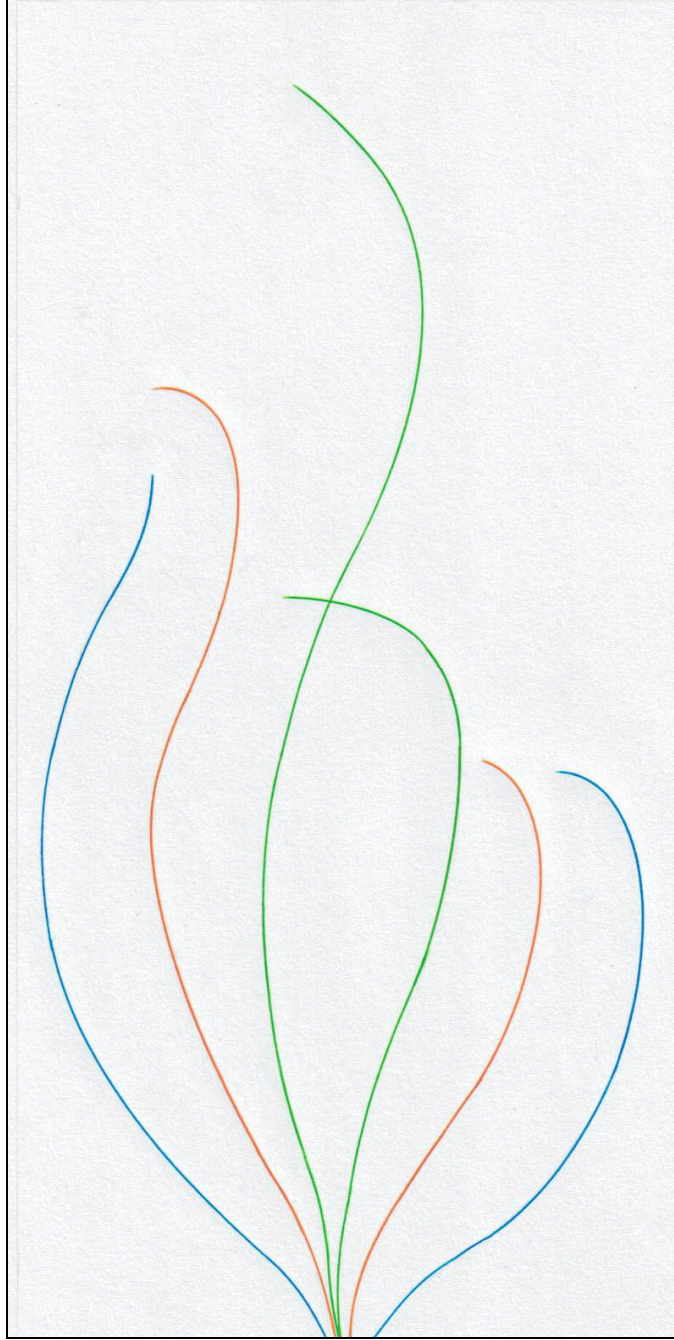
- Dal çizimlerine desenin orta kısmından başlamaya önem veriniz.
- Gül dallarını çizerek başlamaya dikkat ediniz.

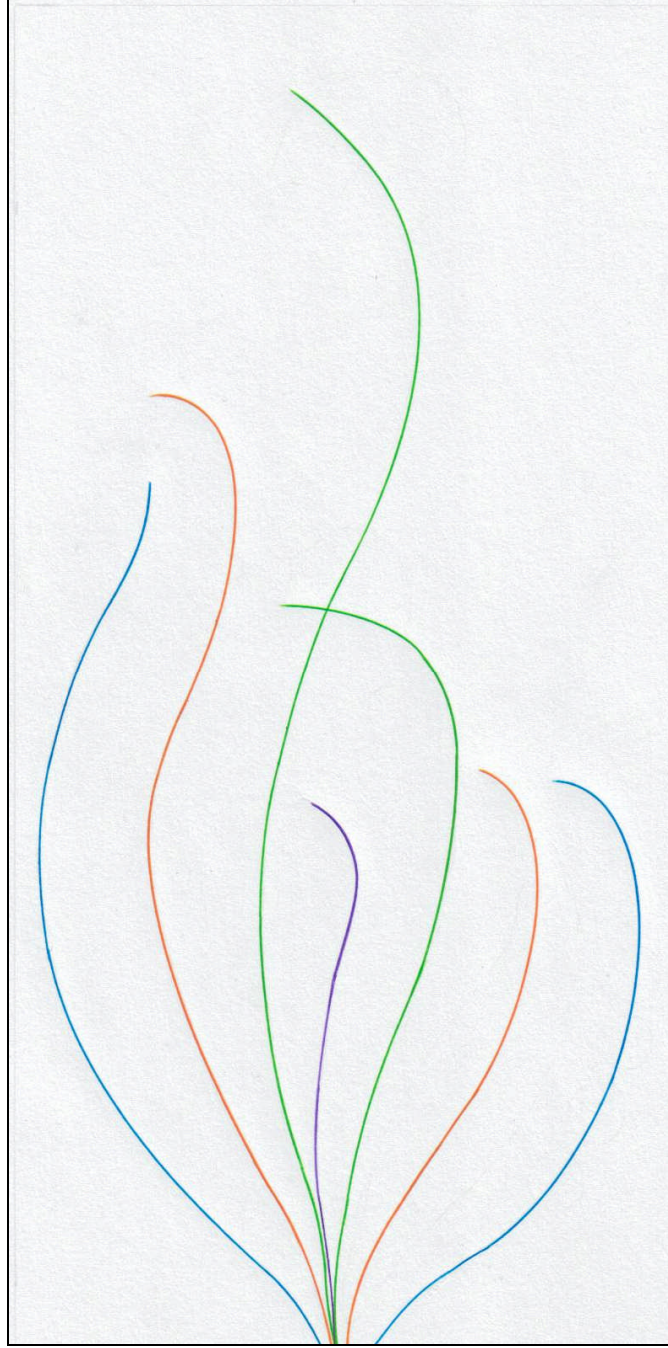
Eksen çizgilerini çizin.

- Tırnaklı yaprakların eksen çizgilerini çizdiğinizizi unutmayınız.

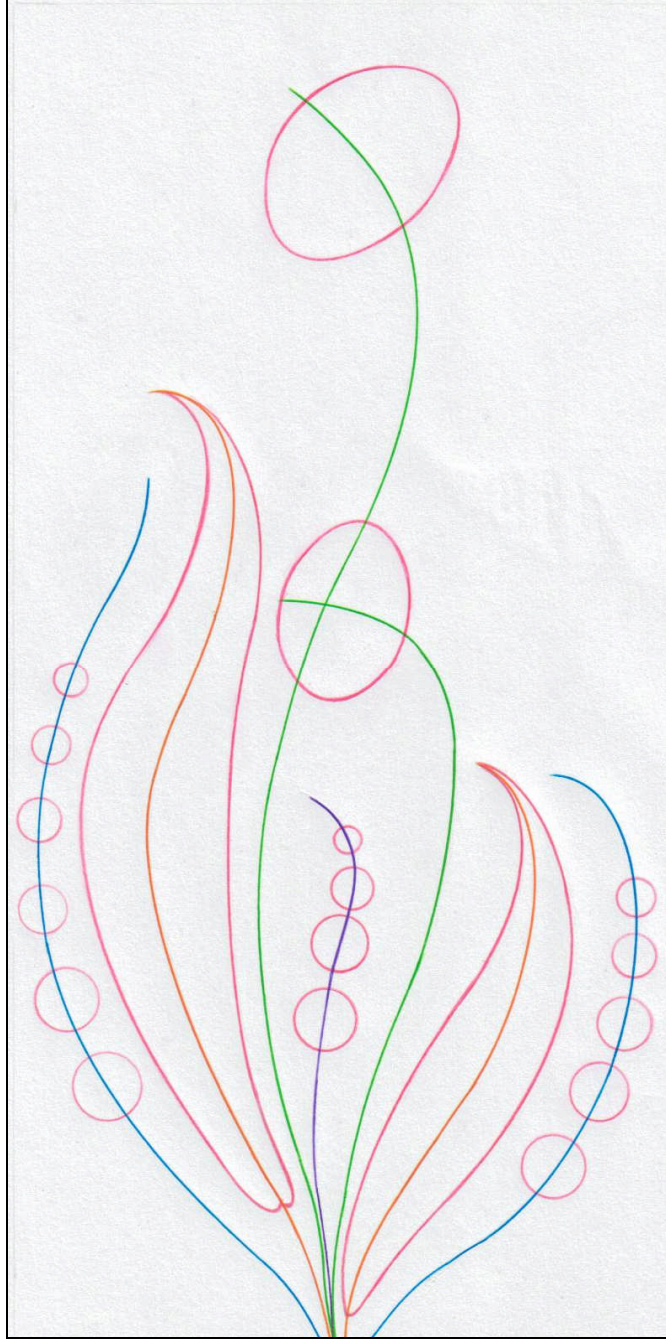

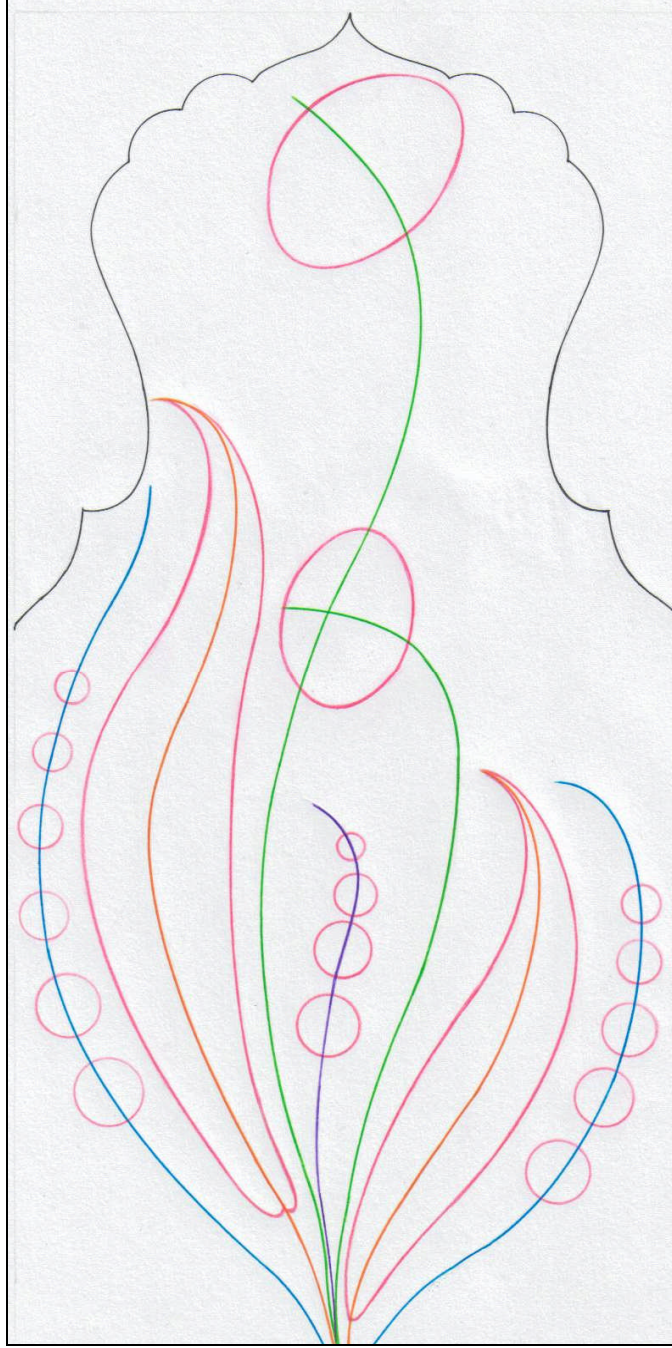
- Dal eğrilerini çizin.
- Dal çizimlerine desenin orta kısmından kenarlara doğru çizmeye önem veriniz.
- Bahar dallarını çizdiğinizizi unutmayınız.

- İlave dal eğrilerini çiziniz.
- Desendeki doluluk-boşluk dengesini sağladığınızı unutmayınız.
- Bahar dallarını çizdiğinizizi unutmayınız.

- Motiflerin kanaviçelerini çiziniz.
- Kanaviçelerin esasını teşkil ettiğini unutmayınız.

- Köşebent eğrisini çiziniz.
- Simetriye dikkat ediniz.

- İlave dal eğrilerini çiziniz.
- Desendeki doluluk-boşluk dengesini sağladığınızı unutmayınız.
- Goncagül dallarını çizdiğinizi unutmayınız.

- Motifleri aslına uygun çiziniz.
- Motifleri aslına uygun çizmenin önemini unutmayınız.

- Dal kalınlıklarını belirleyiniz.
- Yardımcı motifleri yerleştiriniz.
- Desendeki doluluk-boşluk dengesini sağladığınızı unutmayınız.
- Deseni temize çekiniz.
- Estetik çizgiler kullanmaya dikkat ediniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

UYGULAMALI TEST

Öğrenme faaliyetinde kazandığınız beceriler doğrultusunda;

- Parşömen kâğıdını 220x420mm ölçülerinde kesiniz.
- Kâğıdınızın üstten, sağ, sol ve alt kenarından 10 mm boşluk kalacak şekilde 200x400 mm ölçülerinde dikdörtgen çiziniz.

Kâğıdınıza;

Aşağıda görülen simetrik pano desenini çiziniz.

(Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri “Evet” ve “Hayır” kutucuklarına (X) işareti koyarak kontrol ediniz.)

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Parşömen kâğıdını 220x420mm ölçülerinde kestiniz mi?		
2. Kâğıdınızın üstten, sağ, sol ve alt kenarından 10 mm boşluk bıraktınız mı?		
3. 200x400 mm ölçülerinde dış file çizgisini çizdiniz mi?		
4. File boşluğunu 4 mm olarak ayarladınız mı?		
5. 192x392 ölçülerinde iç file çizgisini çizdiniz mi?		
6. File boşluğunu dörtkenarda da eşit çizmeye dikkat ettiniz mi?		
7. Kâğıdınızın tam ortasından dikey çizgi çektiniz mi?		
8. Dal eğrilerini çizdiniz mi?		
9. Dal eğrilerini kılavuz çizgiye kadar çizmeye dikkat ettiniz mi?		
10. Dal eğrilerinde estetik çizgiler kullanmaya özen gösterdiniz mi?		
11. Motiflerin yerlerini belirleyerek kanaviçelerini çizdiniz mi?		
12. Köşebent eğrisini çizdiniz mi?		
13. Ana motifleri asıllarına uygun çizdiniz mi?		
14. Köşebent desenini çizdiniz mi?		
15. Köşebent desenindeki motiflerin ana desendeki motiflerle uyumuna önem verdiniz mi?		
16. Yardımcı motifleri yerleştirdiniz mi?		
17. Yardımcı motiflerin desendeki boşlukları doldurmak amacıyla kullanmaya dikkat ettiniz mi?		
18. Motifleri temize çektiniz mi?		
19. Desenin diğer yarısını çizdiniz mi?		
20. Deseni kılavuz çizgi hizasından katlayarak aktarmaya, özen gösterdiniz mi?		
21. Deseni temize çektiniz mi?		
22. Temize çekme işlemini hatalı çizgiler ortadan kalkıncaya kadar tekrarlamaya özen gösterdiniz mi?		
23. Desende estetik çizgiler kullanmaya önem verdiniz mi?		

DEĞERLENDİRME

Yapılan değerlendirme sonunda “ **Hayır** ” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Cevaplarınızın tamamı “ **Evet** ” ise bir sonraki faaliyete geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-3

AMAÇ

Gerekli ortam sağlandığında; çini sanatında kullanılan pano desenini, tekniğine uygun olarak aydınlatıcı kâğıdına inceli kalınlı (havalı) çizileceksiniz.

ARAŞTIRMA

Aşağıdaki araştırmaları yapmanız öğretilecek faaliyeti daha kolay kavramanızı sağlayacaktır.

- Çevrenizdeki konu ile ilgili kaynak kişilerle görüşerek,
- Çevrenizdeki çini dekor atölyelerinde samur fırça kullanımını gözlemleyerek,
- Çevrenizdeki çini satış mağazalarında Pano desenlerinin tahrirlerini gözlemleyerek,
- Çini ile ilgili kitap, katalog ve broşürlerden samur fırça kullanımını inceleyerek,
- İnternette samur fırça kullanımı ile ilgili siteleri araştırarak,
- Konu ile ilgili bilgi ve resimlerin bulunduğu bir dosya hazırlayınız.

3. DÜZ FİLE ÇEKME

3.1. Araç Gereçler

Pano desenlerinde file çizgileri düz çizgilerden oluşur.

Pano deseninin file çizgilerini çizmek için fırça veya “**trilin**” kullanılır. Trilin boya veya mürekkeple çizgi çekebilmek için kullanılan bir araçtır. (Resim 3. 1)

Resim 3. 1: Trilin sapı ve trilin

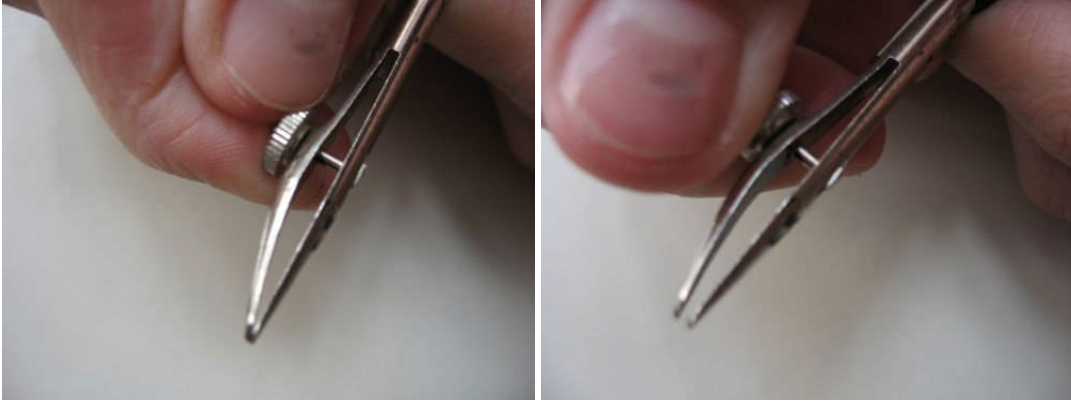
Sap kısmının içinde trilinın geçebilmesi için oyuk bir kısım bulunur. Bu oyuk kısma trilin bastırılarak geçirilir. Hareket etmeyecek şekilde sabitlenir.

Trilinin sapına takılış şekli Resim 3. 2’de görülmektedir.

Resim 3. 2: Trilinin, trilin sapına takılması

Trilin ile düz file çekerken çizgi kalınlığı önemlidir. Trilinin vida ayarı ile ağız kısmının açılıp kapanması sayesinde çizgi kalınlığı ayarlanır. (Resim 3. 3)

Resim 3. 3: Trilin ucu ayarı

Trilinin hazne kısmına doldurulan mürekkep ağız açıklığından aşağıya doğru akar. Mürekkep veya boya trilinin hazne kısmına fırça yardımı ile yerleştirilir.

Samur fırçanın asıl kullanım amacı deseni aydınlatıcı üzerine aktarmaktır. İnceli kalınlı çizgilerle estetik bir şekilde desen aydınlatıcı kâğıdı üzerine çizilir.

Pano desenlerinde düz file çizimleri cetvel yardımı ile çizilir. File çekmek için kullanılan cetvel veya gönye ayaklı olmalıdır. Bu cetvellerin bir yanı rakamlı diğer yanı ayaklı kısımdan oluşur. Düz file çekiminde cetvel; ayaklı kısmı havada olacak şekilde kullanılır. (Resim 3. 4)

Resim 3. 4: Düz file çekiminde kullanılan ayaklı cetvel.

3.2. File Çekme Tekniği

Fileler desende kenar suyu ile ana desenin ayrımında desenlerin bitiminde çekilir. Fileler birbirine paralel iki çizgiden oluşur. Birbirine paralel iki çizgi arasındaki boşluğa “file boşluğu” adı verilir. File boşluğu desenin büyüklüğü ile doğru orantılıdır. İkili bir karo deseninde 3-4 mm olan file boşluğu, büyük duvar panolarında 5mm ye çıkar. Zemin boyamalarında kenar suyu ile ana desen arasındaki file boşluğu net bir şekilde ortaya çıkar.

File boşluğunu oluşturan iki paralel çizgi eşit kalınlıkta olmalıdır. Desene yakın olan çizgi iç file çizgisi desene uzak olan çizgi ise dış file çizgisi olarak adlandırılır. Resim 3. 5’de iç file çizgisi görülmektedir.

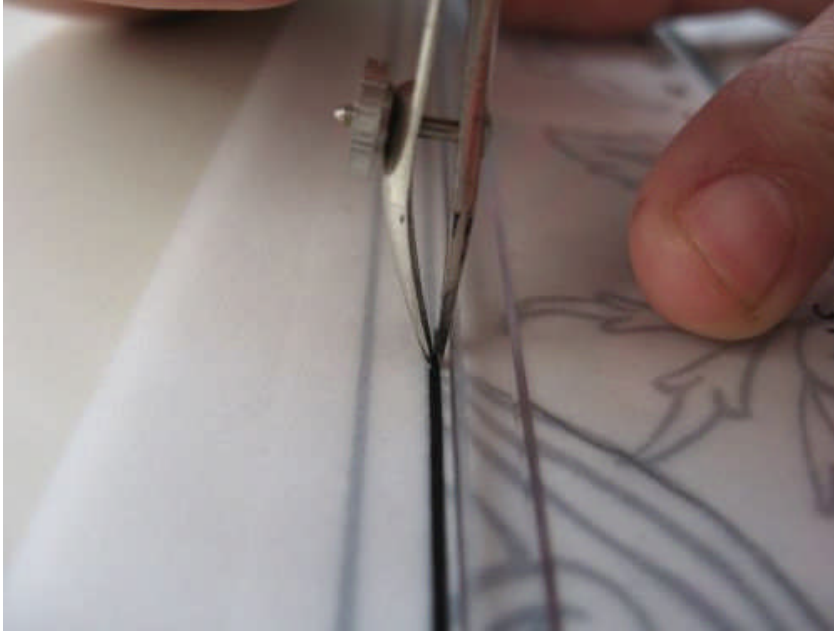
Resim 3. 5: İç file çizgisi

Düz file çekerken dikkat edilmesi gerekenler;

- Aydınlık bir ortam tercih edilmelidir.
- File çekme işlemi düzgün bir zeminde gerçekleştirilmelidir.
- Triline sap kısmı takılarak hazırlanmalıdır. (Resim 3. 2)
- İstenen çizgi kalınlığına göre trilin ucu ayarlanmalıdır. (Resim 3. 3)
- Eskiz kâğıdına çizgi kalınlığı kontrolü yapılmalıdır. Sapına takılan trilin, uç kısmı ayarı eskiz kâğıdı üzerinde çizgi çekilerek kontrol edilir. File çizgisinde istenen kalınlık 1 mm’dir.

Çizgi çizilecek yere cetvel sabitlenmelidir. Kontrol çizgisi istenen kalınlıkta olduğunda cetvel file çizgisi üzerinde sabitlenerek cetvelin ayaklı kısmı havada kalacak şekilde kullanılmalıdır. Kurşun kalemle çizgi çekerken cetvelin rakamlı kısmı kullanılırken file çekiminde ayaklı kısmı kullanılır. Ayaklı kısım havada kalacak şekilde çizgi çekilir. Cetvelin triline değen ayaklı kısmının kâğıt yüzeyi ile temas etmemesi gerekir. Bu şekilde cetvel kaldırıldığında havada olan ayaklı kısım kâğıt yüzeyine sürtülmez. Böylelikle mürekkep veya boya olan cetvel kâğıt yüzeyinde leke oluşturmaz.

Trilin dik tutularak cetvele yapıştırılmalıdır. Trilin ile çizgi çekerken trilin cetvele;vidalı kısmı dışta kalacak şekilde, yüzeye 90° dik açı yapacak şekilde yapıştırılır. Bu şekilde mürekkep veya boyanın rahat bir şekilde akması sağlanır. (Resim 3. 6)

Resim 3. 6: File çizgisi çekilirken cetvelin ve trilin kullanım şekli

Rapido mürekkebi fırçaya alınmalıdır. Mürekkep veya boya trilin hazne kısmına fırça ile yerleştirilir. Fırçanın hazne kısmı mürekkep veya boya ile doldurulur.(Resim 3. 7)

Trilin haznesine mürekkep fırça ile doldurulmalıdır. Ancak boya kullanılacaksa boyanın kıvamının rapido mürekkebi kıvamında ayarlanması gerekir. Boya koyu kıvamda olursa trilinden akmayacağı için çizgi çizilemez.Boya sulu kıvamda hazırlandığında çok çabuk akar. İstenmeyen kalınlıkta file çizgisi oluşur. Resim 3. 7’de hazne kısmı mürekkep veya boya ile doldurulan trilin görülmektedir.

Resim 3. 7: Mürekkep ile doldurulan trilin haznesi

Trilin file çizgisi üzerinde eşit hızda hareket ettirilerek, çizgi çekilmelidir. Trilin kağıt yüzeyinde bekletilme süresi çizgi kalınlığını etkiler. Uzun süre bekletildiğinde haznedeki fazla mürekkep akacağı için kalın çizgi oluşur.Kısa süre bekletildiğinde haznedeki az mürekkep akacağı için ince çizgi oluşur.

File çizgisi çekimi trilin haznesindeki mürekkep bitinceye kadar devam eder. Mürekkep bitince hazneye tekrar mürekkep doldurularak işleme devam edilir. (Resim 3. 7)

Mürekkebin bittiği yerde çizgi ince sonlanır. Çizginin istenen kalınlıkta olduğu yerden trilin haznesi doldurularak çizgi çizilir. Böylelikle ince olan çizginin üzerinden geçilerek file çizgisinin her yerde eşit olması sağlanır. (Resim 3. 6)

UYGULAMA FAALİYETİ

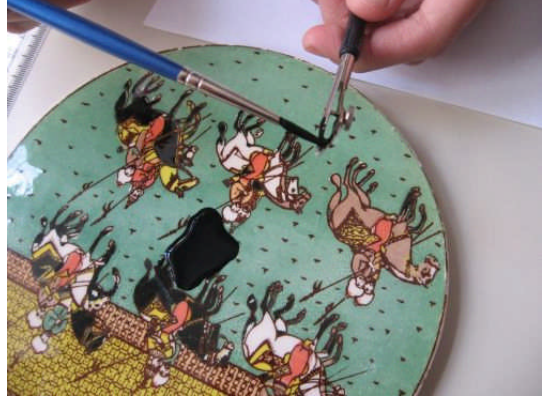
PANO DESENİNİ AYDINGERE AKTARMAK

➤ Kullanılacak araç ve gereçleri hazırlayınız. ➤ Aydınler kâğıdı ➤ Trilin ➤ Gönye-cetvel ➤ Samur fırça (3 numara) ➤ Rapido mürekkebi ➤ Palet ➤ Jilet ➤ Aydınler kâğıdını düzgün zeminli bir masaya yerleştiriniz.	
➤ Aydınler kâğıdını 220x420mm. ölçülerine çiziniz.	
➤ Çizgi hizasından aydinger kâğıdını kesiniz. ➤ Düzgün kesmeye özen gösteriniz. ➤ Kesme işleminde maket bıçağı da kullanabileceğinizi unutmayınız. ➤ Maket bıçağı kullanırken masanın çizilmemesi için altında mukavva kâğıt bulundurmaya özen gösteriniz.	

➤ Pano deseninizin, üzerine aydınır kâğıdını yerleştiriniz. ➤ Kâğıdınızın üstten, sağ, sol ve alt kenarından 10 mm boşluk kalacak şekilde pano desenine sabitlemeye özen gösteriniz. ➤ Desenin dört köşesinden bantlayarak sabitlemeye dikkat ediniz.	
➤ Trilini, trilin sapına yerleştiriniz. ➤ Trilini, trilin sapı içindeki oyuğun tamamına yerleştirmeye özen gösteriniz.	
➤ Trilinin uç kısmını ayarlayınız. ➤ Ağız açıklığı ayarının trilin üzerindeki vidadan yapıldığını hatırlayınız. ➤ Ağız açıklığının çizgi kalınlığını oluşturduğunu unutmayınız.	

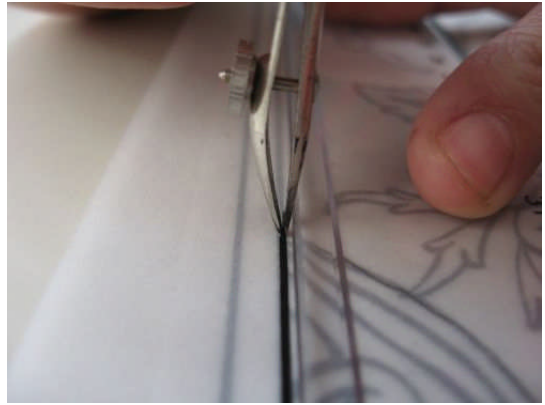
- Mürekkebi hazneye yerleştiriniz.
- Mürekkebi fırça yardımı ile yerleştirmeye özen gösteriniz.

- Trilin haznesini mürekkeple doldurunuz.
- Hazneyi doldururken trilinin etrafına mürekkep bulaştırmamaya özen gösteriniz.

- Cetveli file çizgisine sabitleyiniz.
- Cetvelin ayaklı kısmı havada kalacak şekilde sabitlemeye özen gösteriniz.
- Trilini cetvele yapıştırarak file çizgisini çekiniz.
- Trilini dik tutmaya özen gösteriniz.
- Trilini kendinize doğru çekerek kullanmaya dikkat ediniz.
- Mürekkebin bittiği yerde hazneyi tekrar doldurarak çizime devam ediniz.
- Çizginin incelerek bitmesi durumunda, çizginin üzerinden tekrar geçerek istenen kalınlığa getirmeyi unutmayınız.

➤ İç file çizgisini çekiniz. ➤ Çizginin her yerde eşit kalınlıkta olmasına özen gösteriniz. ➤ Çizgi kalınlığı ölçüsünün yaklaşık 1mm olması gerektiğini unutmayınız.	
➤ Dış file çizgisini çekiniz. ➤ Bu şekilde file boşluğunu oluşturduğunuzun unutmayınız. ➤ File boşluğunun her yerde eşit kalınlıkta olmasına özen gösteriniz. ➤ File aralığının yaklaşık 4mm olması gerektiğini unutmayınız.	
➤ Samur fırçanın ucunu sivriltiniz. ➤ Fırçayı paletin üzerinde döndürerek çekirmeye özen gösteriniz.	

➤ Samur fırça ile çizime başlayınız. ➤ Çizime desenin kök kısmından başlamaya özen gösteriniz. ➤ Fırçayı bastırıp kaldırarak kullanmaya özen gösteriniz. ➤ Çizgilerinizin inceli-kalın olmasına dikkat ediniz. ➤ Fırçayı daima kendinize doğru çekerek kullanmaya özen gösteriniz.	
➤ Desenin kök kısmını çiziniz. ➤ Desenin başlangıç yerinden başlayarak çizmeye özen gösteriniz.	
➤ Sırasıyla dalları çizerek tamamlayınız. ➤ Sistemli bir şekilde aşağıdan yukarıya doğru deseni çizmeye özen gösteriniz. ➤ Köşebendini çiziminin de yaparak çizimi tamamlayınız.	

- Hatalı yerleri kazıyarak düzeltiniz.
- Kazımayı jilette yaparken dikkat ediniz.

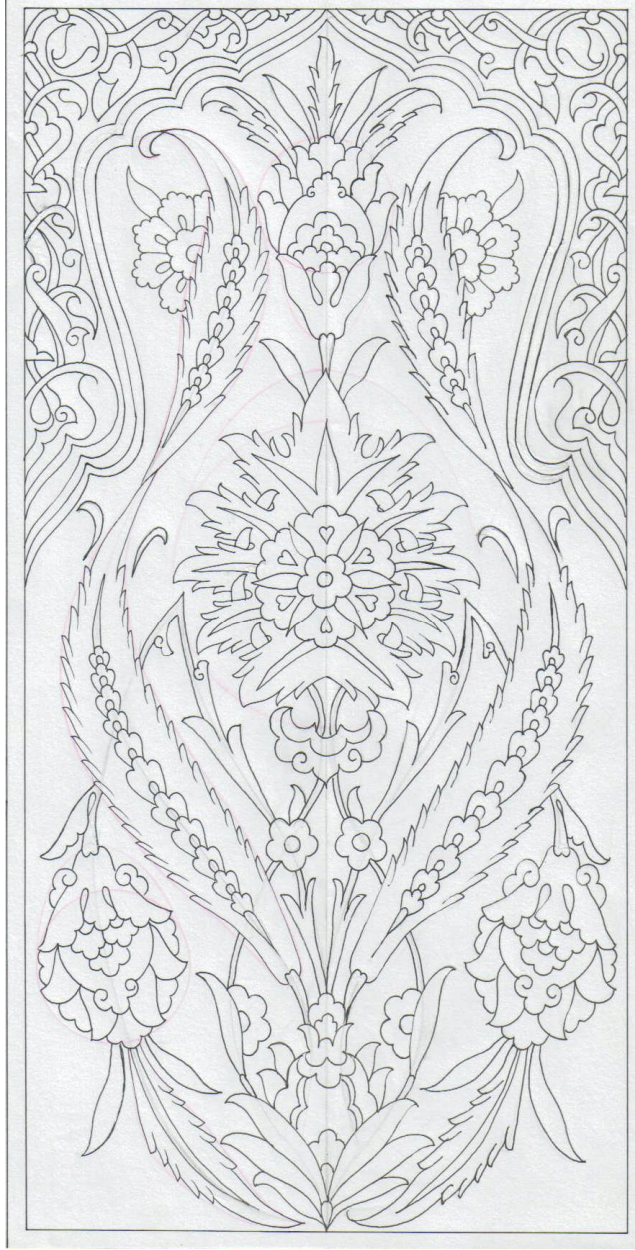

- Deseninizi arşivlemeye hazırlayınız.
- Asetat kâğıdını deseni içine alacak şekilde kesmeye özen gösteriniz.
- Desenin altına koyacağınız kâğıdı asetatla aynı büyüklükte hazırlamaya özen gösteriniz.
- Asetat desenin üzerine, koruyucu kâğıdı da altına gelecek şekilde koyarak yanlarından dikkatle bantlamaya özen gösteriniz.
- Aynı işlemleri farklı desenler için tekrarlayınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

UYGULAMALI TEST

Öğrenme faaliyetinde kazandığınız beceriler doğrultusunda; yukarıda verilen çizimini yaptığınız simetrik pano deseni tekniğine uygun olarak aydıngere aktarma işlemini yapınız.

(Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri “Evet” ve “Hayır” kutucuklarına (X) işareti koyarak kontrol ediniz.)

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Kullanılacak araç ve gereçleri hazırladınız mı?		
2. Aydıngeer kâğıdını düzgün zeminli bir masaya yerleştirdiniz mi?		
3. Aydıngeer kâğıdını 220x420mm ölçülerinde çizdiniz mi?		
4. Çizgi hizasından aydıngeer kâğıdını kestiniz mi?		
5. Düzgün kesmeye özen gösterdiniz mi?		
6. Kesme işleminde maket bıçağı da kullanabileceğinizi hatırladınız mı?		
7. Maket bıçağı kullanırken masanın çizilmemesi için mukavva kağıt kullanmaya özen gösterdiniz mi?		
8. Pano deseninizin, üzerine aydıngeer kâğıdını yerleştirdiniz mi?		
9. Kâğıdınızın üstten, sağ, sol ve alt kenarından 10 mm boşluk kalacak şekilde pano desenine sabitlemeye özen gösterdiniz mi?		
10. Desenin dört köşesinden bantlayarak sabitlemeye dikkat ettiniz mi?		
11. Trilini, trilin sapına yerleştirdiniz mi?		
12. Trilini, trilin sapı içindeki oyuğun tamamına yerleştirdiniz mi?		
13. Trilinin uç kısmını ayarladınız mı?		
14. Ağız açıklığı ayarının trilin üzerindeki vidadan yapıldığını hatırladınız mı?		
15. Ağız açıklığının çizgi kalınlığını oluşturduğunu hatırladınız mı?		
16. Mürekkebi hazneye yerleştirdiniz mi?		
17. Mürekkebi fırça yardımı ile yerleştirdiniz mi?		
18. Trilin haznesini mürekkeple doldurunuz mu?		
19. Hazneyi doldururken trilinin etrafına mürekkep bulaştırmamaya özen gösterdiniz mi?		
20. Cetveli file çizgisine sabitlediniz mi?		
21. Cetvelin ayaklı kısmı havada kalacak şekilde sabitlemeye özen gösterdiniz mi?		
22. Trilini cetvele yapıştırarak file çizgisini çektiniz mi?		
23. Trilini dik tutmaya özen gösterdiniz mi?		
24. Trilini kendinize doğru çekerek kullanmaya dikkat ettiniz mi?		
25. Mürekkebin bittiği yerde hazneyi tekrar doldurarak çizime devam ettiniz mi?		
26. Çizginin incelemek bitmesi durumunda, çizginin üzerinden tekrar geçerek istenen kalınlığa getirdiniz mi?		
27. İç file çizgisini çektiniz mi?		
28. Çizginin her yerde eşit kalınlıkta olmasına özen gösterdiniz mi?		
29. Çizgi kalınlığı ölçüsünün yaklaşık 1mm olmasına dikkat ettiniz mi?		

30. Dış file çizgisini çektiniz mi?		
31. Bu şekilde file boşluğunu oluşturduğunuzu hatırladınız mı?		
32. File boşluğunun her yerde eşit kalınlıkta olmasına özen gösterdiniz mi?		
33. File aralığının yaklaşık 4mm olmasına dikkat ettiniz mi?		
34. Samur fırçanın ucunu sivrilttiniz mi?		
35. Fırçayı paletin üzerinde döndürerek çektirmeye özen gösterdiniz mi?		
36. Samur fırça ile çizime başladınız mı?		
37. Çizime desenin kök kısmından başlamaya özen gösterdiniz mi?		
38. Fırçayı bastırıp kaldırarak kullanmaya özen gösterdiniz mi?		
39. Çizgilerinizin inceli-kalın olmasına dikkat ettiniz mi?		
40. Fırçayı daima kendinize doğru çekerek kullanmaya özen gösteriniz.		
41. Desenin kök kısmını çiziniz.		
42. Desenin başlangıç yerinden başlayarak çizmeye özen gösteriniz.		
43. Sırasıyla dalları çizerek tamamlayınız.		
44. Sistemli bir şekilde aşağıdan yukarıya doğru deseni çizmeye özen gösteriniz.		
45. Köşebentin çiziminin de yaparak çizimi tamamlayınız.		
46. Hatalı yerleri kazıyarak düzeltiniz.		
47. Kazımayı jilette yaparken dikkat ediniz.		
48. Deseninizi arşivlemeye hazırlayınız.		
49. Asetat kâğıdını deseni içine alacak şekilde kesmeye özen gösteriniz.		
50. Desenin altına koyacağınız kâğıdı asetatla aynı büyüklükte hazırlamaya özen gösteriniz.		
51. Asetatı desenin üzerine, koruyucu kâğıdı da altına gelecek şekilde koyarak yanlarından dikkatle bantlamaya özen gösteriniz.		
52. Aynı işlemleri farklı desenler için tekrarlayınız.		

DEĞERLENDİRME

Yapılan değerlendirme sonunda “ **Hayır** ” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız, öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Cevaplarınızın tamamı “ **Evet** ” ise bir sonraki faaliyete geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-4

AMAÇ

Gerekli ortam sağlandığında; çini sanatında kullanılan pano deseninin delme işlemini, tekniğine uygun olarak, istenen sıklıkta yapabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

Aşağıdaki araştırmaları yapmanız öğretilecek faaliyeti daha kolay kavramanızı sağlayacaktır.

- Çevrenizdeki konu ile ilgili kaynak kişilerle görüşünüz.
- Çevrenizdeki çini dekor atölyelerinde Türk süsleme sanatı motiflerinin kullanıldığı pano ve karo fayans desenlerinin delinmesini gözlemleyiniz
- Çevrenizdeki çini satış mağazalarında bulunan panolardaki ana desen, kitabe köşelik ve kenar suyu kısımlarını gözlemleyiniz
- Çini ile ilgili kitap, katalog ve broşürlerden pano ve karo fayans desen delinmesini inceleyiniz
- İnternette konu ile ilgili siteleri araştırarak,
- Türk süsleme sanatı motiflerinin kullanıldığı pano ve karo fayans desenlerinin delinmesi ile ilgili bilgi ve resimlerin bulunduğu bir dosya hazırlayınız.

4. DESEN DELME TEKNİĞİ

Desenler çok ince boncuk iğneleri ile delinir. Boncuk iğnesi 0,5 kalem ucuna takılarak kullanılır. Eğer kalem ucunda sabitlenemiyor ise tahta bir sapa iğnenin delikli ucu ısıtılarak takılabilir. Bu iş için eski bir fırçanın ucu kesilerek tahta kısmı kullanılabilir. (Resim 4. 1)

Resim 4. 1: Boncuk iğnelerinin kullanım şekilleri

İğnenin batırıldığı zeminde parşömen üzerine çizilen desen, dokuz kat parşömen kâğıdı ve yumuşak bir bez bulunur. Desen delme işlemi sık bir şekilde yapılır. Ancak bu sıklık desenin yırtılmasına neden olmamalıdır. Delinen motifin arkası çevrildiğinde, tüm hatları görülüyor ise delme işlemine devam edilmelidir. İki iğne deliği arasında bir veya iki iğne deliği kadar boşluk olmalıdır.

Delik aralıkları fazlaştığında motiflerin ince kısımları net bir şekilde belli olmaz. Desen iyi aktarılamadığı için, tahrirleme işleminde de iyi sonuç elde edilmez.

İğne ile desen delme sabırla ve titizlikle uygulanması gereken bir tekniktir. Yorucu ve çok zaman alıcı bir süreçte ortaya konan bu teknik işyerlerini farklı arayışlara itmiştir. Teknolojik imkânlardan yararlanarak deseni ipek eleğe aktarma yaygınlaşmıştır. Günümüzde hazırlanan desenler pozlandırılarak ipek eleğe aktarılır. Deseni yüzeye aktarırken ipek elek kullanılır. Böylelikle hem zamandan tasarruf sağlanır. Parşömen kâğıdı gibi yıpranma ve yırtılma ihtimali olan bir malzeme de yerini ipek elek gibi sağlam bir malzemeye bırakmış olur.

Pano deseni delerken dikkat edilmesi gerekenler:

- Aydınlık bir ortam tercih edilmelidir.
- Desen delme işlemi düzgün bir zeminde gerçekleştirilmelidir.
- Parşömen kâğıtları istenen ölçülerde kesilerek hazırlanmalıdır.
- Pano deseninin 9 adet parşömen kâğıdı konularak sabitlenmelidir.
- Parşömen kâğıtlarının altına yumuşak bir bez konulmalıdır.
- Boncuk iğnesinin uç kısmı tüm parşömenleri delebilecek uzunlukta ayarlanmalıdır.
- Desen iki parmak arasında bastırılarak sabitlenmelidir.
- Boncuk iğnesi dik tutularak kullanılmalıdır.
- Delik aralıkları eşit ve istenen sıklıkta olmalıdır.

4.1. Ana Desen

Klasik pano desenlerinde en çok tercih edilen motifler yarı üsluplaştırılmış çiçek motifleridir. Yarı üsluplaştırılmış çiçeklerden oluşturulan pano desenlerinde kök kısmından desen delinmeye başlanır. Kökten başlayan dal üzerindeki tüm motifler delinerek uç kısmına kadar devam edilir. Tüm dallar ve üzerindeki motifler sırasıyla delinir. Desen ters çevrilip ışığa tutularak kontrol edilir. Eksik kalan kısımlar tamamlanarak desen delme işlemi bitirilir.

4.2. Köşebent (Köşelik)

Pano desenlerinde ana desenin oluşumuna göre tercih edilen köşelik biriminde delme işlemi dalların veya motiflerin yönleri takip edilerek tamamlanır. Köşeliğin alt ucundan başlayan desen delme işlemi en üst kısmında sonlandırılır.

4.3. Kenar Suyu

Kenar suyu deseni soldan sağa doğru yön izlenerek delinir. Desen üzerindeki dallar ve motifler takip edilerek, desen delme işlemi gerçekleştirilir.

UYGULAMA FAALİYETİ

PANO DESENİNİ DELMEK

- Gerekli olan araç gereçleri temin ediniz.
- Parşömen kâğıdı
- 0,5 kalem
- Gönye-cetvel
- Boncuk iğnesi
- Bez
- 220x420mm ölçülerinde 9 adet parşömen kâğıdını kesiniz.

- Parşömen kâğıtlarını birbirine zımbalayınız.
- Kâğıtların köşelerini ve kenarlarını birbirine çakıştırarak zımbalamaya dikkat ediniz.

- Parşömenleri desene zımbalayınız.
- Kâğıdınızın üstten, sağ, sol ve alt kenarından 10 mm boşluk kalacak şekilde desene çakıştırmaya dikkat ediniz.
- Parşömen kâğıtlarının altına yumuşak bir bez koyunuz.
- Bezi gereken kalınlıkta kullanmaya özen gösteriniz.

- Boncuk iğnenizi hazırlayınız.
- Boncuk iğnesinin uç kısmını tüm parşömenleri delebilecek uzunlukta ayarlamaya dikkat ediniz.

- Tekniğine uygun olarak deseni delme işlemine başlıyoruz.
- Deseni ve parşömen kâğıtlarını iki parmak arasında bastırarak sabitlemeye özen gösteriniz.
- Boncuk iğnesini dik tutarak kullanmaya dikkat ediniz.
- Delik aralıklarının eşit ve istenen sıklıkta olmasına özen gösteriniz.

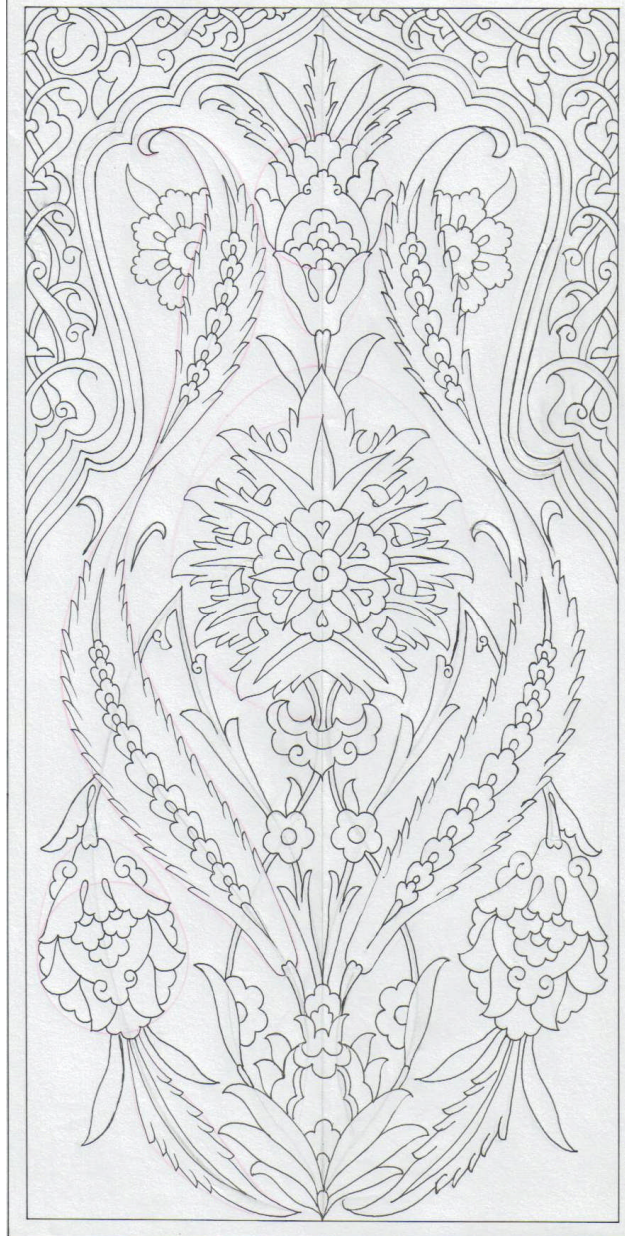

- Delme işlemini kontrol ediniz.
- Kâğıtlarınızı ışığa doğru tutarak kontrol etmeye özen gösteriniz.
- Delme işlemini tamamlayınız.
- Delme işlemini farklı desenler üzerinde tekrarlayınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

UYGULAMALI TEST

Öğrenme faaliyetinde kazandığınız beceriler doğrultusunda; yukarıda verilen çizimini yaptığınız simetrik pano desenin tekniğine uygun olarak delme işlemini yapınız.

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri “Evet” ve “Hayır” kutucuklarına (X) işareti koyarak kontrol ediniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Gerekli olan araç gereçleri temin ettiniz mi?		
2. 220x420mm ölçülerinde 9 adet parşömen kâğıdını kestiniz mi?		
3. Parşömen kâğıtlarını birbirine zımbaladınız mı?		
4. Kâğıtların köşelerini ve kenarlarını birbirine karşılaştırarak zımbalamaya dikkat ettiniz mi?		
5. Parşömenleri desene zımbaladınız mı?		
6. Kâğıdınızın üstten, sağ, sol ve alt kenarından 10 mm boşluk kalacak şekilde desenle karşılaştırmaya dikkat ettiniz mi?		
7. Parşömen kâğıtlarının altına yumuşak bir bez koydunuz mu?		
8. Bezi gereken kalınlıkta kullanmaya özen gösterdiniz mi?		
9. Boncuk iğnenizi hazırladınız mı?		
10. Boncuk iğnesinin uç kısmını tüm parşömenleri delebilecek uzunlukta ayarladınız mı?		
11. Tekniğine uygun olarak deseni delme işlemine başladınız mı?		
12. Deseni ve parşömen kâğıtlarını iki parmak arasında bastırarak sabitlediniz mi?		
13. Boncuk iğnesini dik tutarak kullandınız mı?		
14. Delik aralıklarının eşit ve istenen sıklıkta olmasına özen gösterdiniz mi?		
15. Delme işlemini kontrol ettiniz mi?		
16. Kâğıtlarınızı ışığa doğru tutarak kontrol etmeye özen gösterdiniz mi?		
17. Delme işlemini tamamladınız mı?		
18. Delme işlemini farklı desenler üzerinde tekrarladınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Yapılan değerlendirme sonunda “**Hayır**” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız, öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Cevaplarınızın tamamı “**Evet**” ise bir sonraki faaliyete geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

OBJEKTİF TESTLER (ÖLÇME SORULARI)

Bu modül sonunda kazandığınız bilgileri aşağıdaki soruları cevaplandırarak ölçünüz.
(Aşağıdaki soruların doğru şıklarını işaretleyiniz.)

1- Pano desenlerini oluşturan birimler içerisinde en önemli kısım aşağıdakilerden hangisidir?

- A-) Köşelik
- B-) Ana desen
- C-) Kenar suyu
- D-) Kitabe

2-Aşağıdakilerden hangisi tabak, vazo ve pano gibi formların yüzeyini süsleyen, desen birimlerini birbirinden ayıran çizgilere verilen isimdir?

- A-) Sınır çizgisi
- B-) Trilin çizgisi
- C-) File çizgisi
- D-) Cetvel çizgisi

3- “Binaların kemerlerine, kapı üstlerine, çeşme ve sebil gibi şeylerin cephelerine konulan yazılı levhadır.” Cümlesi ile tanımlanan sözcük aşağıdakilerden hangisidir?

- A-) Kitabe
- B-) Köşe dolgusu
- C-) Bordür
- D-) Ulama

4- “Kendi başına bir bütün olmakla birlikte, süslemenin bütünü oluşturur, desenin bütün özelliklerini bir araya toplayan en küçük parçasıdır.” cümlesinin tanımı aşağıdakilerden seçeneklerden hangisinde verilmiştir?

- A-) Dal
- B-) Kök
- C-) Kanaviçe
- D-) Motif

5- Boya veya mürekkeple çizgi çekebilmek için pergel veya sap ucuna takılarak kullanılan araca ne ad verilir?

- A-) File
- B-) Pistole
- C-) Trilin
- D-) İletki

DEĞERLENDİRME

Sorulara verdiğiniz cevaplar ile cevap anahtarınızı (Değerlendirme ölçütleri) karşılaştırınız, cevaplarınız doğru ise performans testine geçiniz. Yanlış cevap verdiyseniz modülün ilgili bölümüne dönerek konuyu tekrar ediniz.

PERFORMANS TESTİ (YETERLİK ÖLÇME)

Kazandığınız beceriler doğrultusunda;

SORU 1. Aşağıda verilen ölçülerde hazırlamış olduğunuz kâğıdınıza, iş işlem sırasına dikkat ederek yukarıda verilen çini pano deseninin çizimini yapınız.

Bu uygulamayı aşağıdaki ölçütlere göre değerlendiriniz.

- Parşömen kâğıdını 220x420 mm. ölçülerinde kesiniz.
- Kâğıdınızın tüm kenarlarından 10 mm boşluk bırakınız.
- 200x400 mm. ölçülerinde dikdörtgen çizim alanını oluşturunuz.

SORU 2. Aşağıda verilen ölçülerde hazırlamış olduğunuz kâğıdınıza, çizimini yapmış olduğunuz yukarıdaki pano desenini; tekniğine uygun olarak aydınır kâğıdına aktarınız.

Bu uygulamayı aşağıdaki kriterlere göre değerlendiriniz.

- Parşömen kâğıdını 220x420 mm. ölçülerinde kesiniz.
- Kâğıdınızın tüm kenarlarından 10 mm boşluk bırakınız.
- 200x400 mm. ölçülerinde dikdörtgen çizim alanını oluşturunuz.

SORU 3. Aşağıda verilen ölçülerde hazırlamış olduğunuz kâğıdınıza, çizimini yapmış olduğunuz yukarıdaki pano deseninin; tekniğine uygun olarak delme işlemini yapınız.

Bu uygulamayı aşağıdaki ölçütlere göre değerlendiriniz.

- Parşömen kâğıdını 220x420 mm. ölçülerinde kesiniz.
- Kâğıdınızın tüm kenarlarından 10 mm boşluk bırakınız.
- 200x400 mm. ölçülerinde dikdörtgen çizim alanını oluşturunuz.

Bu uygulama kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri “Evet” ve “Hayır” kutucuklarına (X) işareti koyarak kontrol ediniz.)

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Parşömen kâğıdını 220x420mm ölçülerinde kestiniz mi?		
2. Kâğıdınızın üstten, sağ, sol ve alt kenarından 10 mm boşluk bıraktınız mı?		
3. 200x400 mm ölçülerinde dış file çizgisini çizdiniz mi?		
4. File boşluğunu 4 mm olarak ayarladınız mı?		
5. 192x392 ölçülerinde iç file çizgisini çizdiniz mi?		
6. File boşluğunu dörtkenarda da eşit çizmeye dikkat ettiniz mi?		
7. Kâğıdınızın tam ortasından dikey çizgi çektiniz mi?		
8. Dal eğrilerini çizdiniz mi?		
9. Dal eğrilerini kılavuz çizgiye kadar çizmeye dikkat ettiniz mi?		
10. Dal eğrilerinde estetik çizgiler kullanmaya özen gösterdiniz mi?		
11. Motiflerin yerlerini belirleyerek kanaviçelerini çizdiniz mi?		
12. Köşebent eğrisini çizdiniz mi?		
13. Ana motifleri asıllarına uygun çizdiniz mi?		
14. Köşebent desenini çizdiniz mi?		
15. Köşebent desenindeki motiflerin ana desendeki motiflerle uyumuna önem verdiniz mi?		
16. Yardımcı motifleri yerleştirdiniz mi?		
17. Yardımcı motiflerin desendeki boşlukları doldurmak amacıyla kullanmaya dikkat ettiniz mi?		
18. Motifleri temize çektiniz mi?		
19. Desenin diğer yarısını çizdiniz mi?		
20. Deseni kılavuz çizgi hizasından katlayarak aktarmaya özen gösterdiniz mi?		
21. Deseni temize çektiniz mi?		
22. Temize çekme işlemini, hatalı çizgiler ortadan kalkıncaya kadar tekrarlamaya özen gösterdiniz mi?		
23. Desende estetik çizgiler kullanmaya önem verdiniz mi?		
24. Deseni aydıngere aktarmak için kullanılacak araç ve gereçleri hazırladınız mı?		

25.	Aydınger kâğıdını düzgün zeminli bir masaya yerleştirdiniz mi?		
26.	Aydınger kâğıdını 220x420mm ölçülerinde çizdiniz mi?		
27.	Çizgi hizasından aydınger kâğıdını kestiniz mi?		
28.	Düzgün kesmeye özen gösterdiniz mi?		
29.	Kesme işleminde maket bıçağı da kullanabileceğinizi hatırladınız mı?		
30.	Maket bıçağı kullanırken masanın çizilmemesi için mukavva kâğıt kullanmaya özen gösterdiniz mi?		
31.	Pano deseninizin, üzerine aydınger kâğıdını yerleştirdiniz mi?		
32.	Kâğıdınızın üstten, sağ, sol ve alt kenarından 10 mm boşluk kalacak şekilde pano desenine sabitlemeye özen gösterdiniz mi?		
33.	Desenin dört köşesinden bantlayarak sabitlemeye dikkat ettiniz mi?		
34.	Trilini, trilin sapına yerleştirdiniz mi?		
35.	Trilini, trilin sapı içindeki oyuğun tamamına yerleştirdiniz mi?		
36.	Trilinin uç kısmını ayarladınız mı?		
37.	Ağız açıklığı ayarının trilin üzerindeki vidadan yapıldığını hatırladınız mı?		
38.	Ağız açıklığının çizgi kalınlığını oluşturduğunu hatırladınız mı?		
39.	Mürekkebi hazneye yerleştirdiniz mi?		
40.	Mürekkebi fırça yardımı ile yerleştirdiniz mi?		
41.	Trilin haznesini mürekkeple doldurunuz mu?		
42.	Hazneyi doldururken trilinin etrafına mürekkep bulaştırmamaya özen gösterdiniz mi?		
43.	Cetveli file çizgisine sabitlediniz mi?		
44.	Cetvelin ayaklı kısmı havada kalacak şekilde sabitlemeye özen gösterdiniz mi?		
45.	Trilini cetvele yapıştırarak file çizgisini çektiniz mi?		
46.	Trilini dik tutmaya özen gösterdiniz mi?		
47.	Trilini kendinize doğru çekerek kullanmaya dikkat ettiniz mi?		
48.	Mürekkebin bittiği yerde hazneyi tekrar doldurarak çizime devam ettiniz mi?		
49.	Çizginin incelerek bitmesi durumunda, çizginin üzerinden tekrar geçerek istenen kalınlığa getirdiniz mi?		
50.	İç file çizgisini çektiniz mi?		

51. Çizginin her yerde eşit kalınlıkta olmasına özen gösterdiniz mi?		
52. Çizgi kalınlığı ölçüsünün yaklaşık 1mm olmasına dikkat ettiniz mi?		
53. Dış file çizgisini çektiniz mi?		
54. Bu şekilde file boşluğunu oluşturduğunuzu hatırladınız mı?		
55. File boşluğunun her yerde eşit kalınlıkta olmasına özen gösterdiniz mi?		
56. File aralığının yaklaşık 4mm olmasına dikkat ettiniz mi?		
57. Samur fırçanın ucunu sivrilettiniz mi?		
58. Fırçayı paletin üzerinde döndürerek çektirmeye özen gösterdiniz mi?		
59. Samur fırça ile çizime başladınız mı?		
60. Çizime desenin kök kısmından başlamaya özen gösterdiniz mi?		
61. Fırçayı bastırıp kaldırarak kullanmaya özen gösterdiniz mi?		
62. Çizgilerinizin inceli-kalın olmasına dikkat ettiniz mi?		
63. Fırçayı daima kendinize doğru çekerek kullanmaya özen gösteriniz.		
64. Desenin kök kısmını çizdiniz mi.?		
65. Desenin başlangıç yerinden başlayarak çizmeye özen gösterdiniz mi.?		
66. Sırasıyla dalları çizerek tamamladınız mı.?		
67. Sistemli bir şekilde aşağıdan yukarıya doğru deseni çizmeye özen gösterdiniz mi?		
68. Köşebendin çiziminin de yaparak çizimi tamamladınız mı?		
69. Hatalı yerleri kazıyarak düzelttiniz mi?		
70. Kazımayı jilette yaparken dikkat ettiniz mi?		
71. Deseninizi arşivlemeye hazırlayınız.		
72. Asetat kâğıdını deseni içine alacak şekilde kesmeye özen gösteriniz.		
73. Desenin altına koyacağınız kâğıdı asetatla aynı büyüklükte hazırlamaya özen gösteriniz.		
74. Asetatı desenin üzerine, koruyucu kâğıdı da altına gelecek şekilde koyarak yanlarından dikkatle bantlamaya özen gösterdiniz mi.?		
75. Aynı işlemleri farklı desenler için tekrarladınız mı.?		
76. Deseni delmek için gerekli olan araç gereçleri temin ettiniz mi?		
77. 220x420mm ölçülerinde 9 adet parşömen kâğıdını kestiniz mi?		

78. Parşömen kâğıtlarını birbirine zımbaladınız mı?		
79. Kâğıtların köşelerini ve kenarlarını birbirine çakıştırarak zımbalamaya dikkat ettiniz mi?		
80. Parşömenleri desene zımbaladınız mı?		
81. Kâğıdınızın üstten, sağ, sol ve alt kenarından 10 mm boşluk kalacak şekilde desene çakıştırmaya dikkat ettiniz mi?		
82. Parşömen kâğıtlarının altına yumuşak bir bez koydunuz mu?		
83. Bezi gereken kalınlıkta kullanmaya özen gösterdiniz mi?		
84. Boncuk iğnenizi hazırladınız mı?		
85. Boncuk iğnesinin uç kısmını tüm parşömenleri delebilecek uzunlukta ayarladınız mı?		
86. Tekniğine uygun olarak deseni delme işlemine başladınız mı?		
87. Deseni ve parşömen kâğıtlarını iki parmak arasında bastırarak sabitlediniz mi?		
88. Boncuk iğnesini dik tutarak kullandınız mı?		
89. Delik aralıklarının eşit ve istenen sıklıkta olmasına özen gösterdiniz mi?		
90. Delme işlemi kontrol ettiniz mi?		
91. Kâğıtlarınızı ışığa doğru tutarak kontrol etmeye özen gösterdiniz mi?		
92. Delme işlemi tamamladınız mı?		
93. Delme işlemi farklı desenler üzerinde tekrarladınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Yapılan değerlendirme sonunda “Hayır” cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız modülü tekrar ediniz. Cevaplarınız doğru ise bir sonraki modüle geçmek için ilgili kişiler ile iletişim kurunuz.

CEVAP ANAHTARLARI

MODÜL DEĞERLENDİRMENİN CEVAP ANAHTARI

1	B
2	C
3	A
4	D
5	C

ÖNERİLEN KAYNAKLAR

- AKAR Azade, KESKİNER Cahide, **Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif**, İstanbul 1978
- ALPASLAN Aker, ETİKE Serap, İMER Arsal, KOMSUOĞLU Şükran, SEÇKİNÖZ Mine, **Resim II**, Ankara 1986
- ALTUN Ara, Aslanapa Oktay, YETKİN Şerare, **İznik Çini Fırımları Kazısı II. Dönem**, İstanbul 1989
- ASLANAPA Oktay, **Türk Sanatı**, İstanbul 1989.
- ASLANAPA Oktay, **Türk Sanatı I**, İstanbul 1972.
- ATASOY Nurhan, ROBY John, **İznik Seramikleri**, London 1989
- BİROL İnci, DERMAN Çiçek, **Türk Tezyini Sanatlarında Motifler**, İstanbul 1991
- GLASSIE Henry, **Günümüzde Geleneksel Türk Sanatı**, İstanbul 1993.
- İNALCIK Halil, RENDA Gürsel, **Osmanlı Uygarlığı 2**, İstanbul 2003.
- KILIÇKAN Hüseyin, **Bezeme**, İstanbul 2004.
- ÖNEY Gönül, **Türk Çini Sanatı**, İstanbul 1976.
- ÖZKUL FINDIK Nurşen, **Osmanlı Seramikleri**, Ankara 2001.
- ŞAHİN Faruk, **Türk Çini Sanatı Süslemeciliği**, Kütahya 1985.

KAYNAKÇA

- AKPARA Hülya, Kütahya Mesleki Eğitim Merkezi, **Seramik Alanı Ders Notları**
- BAKIR Dr. Sitare Turan, **İznik Çinileri ve Gülbenkyan Koleksiyonu**, Ankara 1999.
- KESKİNER Cahide, **Hatai**, Ankara 2002
- TURANÎ Adnan, **Sanat Terimleri Sözlüğü**, Ankara 1980
- YARDIM Prof. Dr. Ali, **Alanya Kitabeleri**, İstanbul 2002